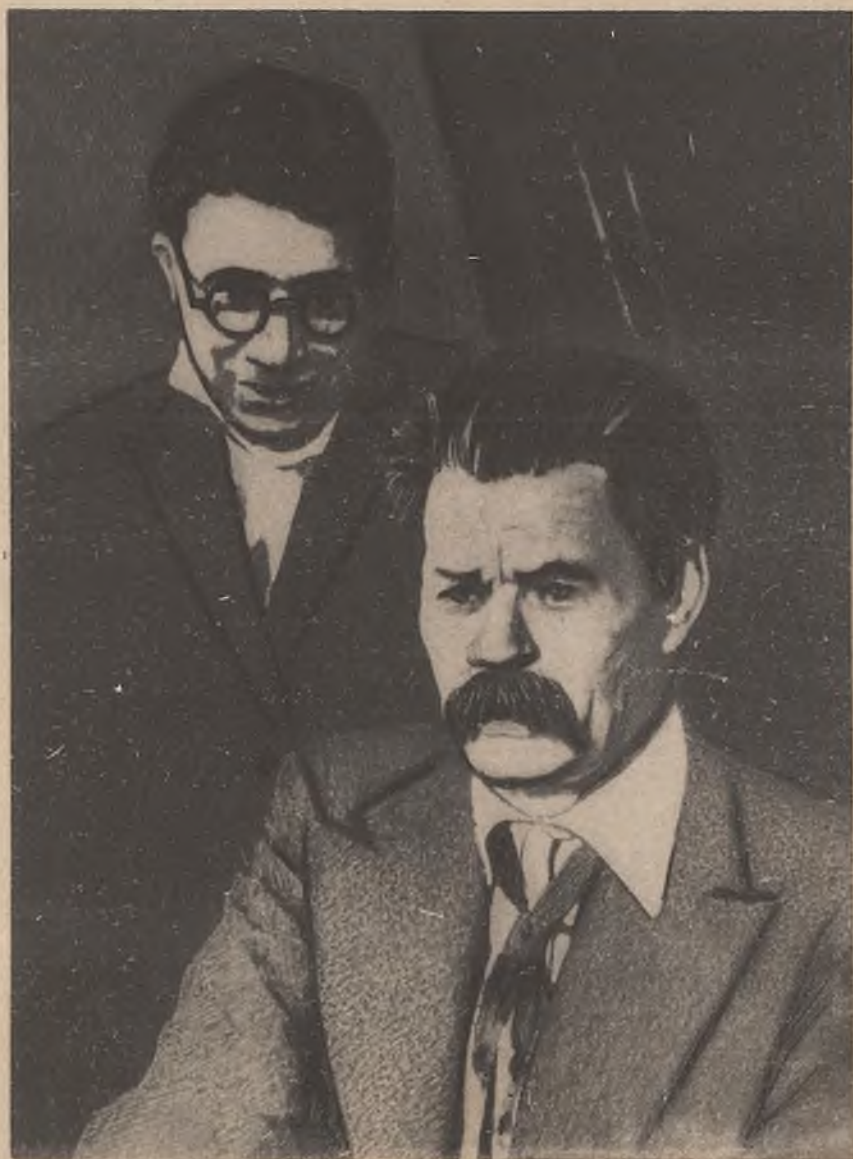

АЗƏРБАЈҶАН

6

1976

Имран ГАСЫМОВ

Раирәни Кеншиләндириң

Ики һиссәли ијес

ИШТИРАК ЕДИРЛӘР:

Алијә—тибб бачысы.
 Муса—онун атасы.
 Мәрјәм—онун анасы.
 Нәрминә—Алијәнин гызы.
 Заур—Нәрминәнин әри.
 Серкеј Уголков—һәким.
 Лора—Серкејин арвады.
 Шабанов—һәким

Гулам

Биринчи } — Гоншулар.
 Икинчи }

Әһвалат Бакыда баш верир

БИРИНЧИ ҺИССӘ

Бакынын микрорајонларындан бириндә кичик бир мәнзил. Пәнчәрәдән шәһәрин кечә мәнзәрәси вә көрфәзин сых ишыглары көрүнүр.

Шишмиш хәстә ајагларыны бир гәдәр чәтинликлә һәрәкәтә кәтирән јашлы, долу бәдәнли Алијә хаһым телефонла данышыр.

Алијә. Сағ ол, әзизим, чох сағ ол... Нә олар, вер арвадына... Чох сағ ол, мәним әзизим, чох разыјам сиздән... Јахшы, гој о да данышсын... Һә, нечәсән, оғлум?.. Сән дә мәни тәбрик едирсән?

Гапыны зәнки чалыныр.

Дајан, дејәсән јенә почталјонду... (Дәстәји гојуб гапыны ачыр.)

Почталжонун сәси. Гәбул елә, Алијә ханым, үч дәнә дә телеграм!

Алијә. Бунун ахыры олмајачаг?

Сәс. Ахыры нијә олсуни ки, Алијә ханым? Өзүн билирсэн дә—сәнин бајрамын һамынын бајрамыды.

Пәнчәрәдән башга бир сәс. Алијә! Алијә!

Алијә. Кимдир о?

Сәс. Мәнәм—Гулам. Боғазым чырылды чығырмагдан. Пәнчәрәјә сары кәл, мән ејвандајам.

Алијә пәнчәрәјә јахынлашыр.

Гоншуларын адындан, евин бүтүн сакинләри адындан, бүтүн мәһлә мизин адындан сәни тәбрик едирәм.

Алијә. Јахшы, јахшы. Аз галды дејәсэн бүтүн шәһәрин адындаи. Сағ ол. (Телефона јахынлашыр.) Алло... (Дәстәји гојур.) Јазыг ушаг, нә гәдәр көзләсин? (Телеграмлары охујур.) «Үрәкдән тәбрик едирик, әзизимиз Алијә ханым, ән хош арзуларымызы гәбул едир. Спиридоновлар аиләси». Бу һансы Спиридоновлардыр? Неч јадыма кәлмир... Дејәсэн өзүнүн јарасыны сарымышам, арвадына ијнә вурмушам... Буда бири: «Сизин тәлтиф олунмағыныза чох шадыг...» (Бир гәдәр сусуб дүшүнәрәк.) Мән дә шадам, она бахмајараг ки, бу севинч чох кеч кәлди—һәјатымын демәк олар ки, сон күнләриндә. Һәким дејиләм, тибб бачысыјам, амма илләр кечиб, бәзи шәјләри баша дүшмәји өјрәнмишәм. Тибб ишчиләри азарлајанда чох пис олур. Дүңјада ән ағыр шәј одур ки, өз барәндә һәр шәји биләсэн. Неч олмаса Нәрминә баша дүшмәјәјди, дүјмајәјды... (Креслода әјләшиб, столүстү лампаны јандырыр). Гырмызы Әмәк Бајрағы ордени... Чәбһәдән лап балача бир гыз кими евә гајыданда «Дәјүш хидмәтләринә көрә» медалым варды. О вахтдан аз гала отүз ил кечиб, амма елә бил бүтүн о әһвалатлар дүнән олуб... Бәли, дүнән... (Ајаға галхыб мәтбәхин гапысына јахынлашыр). Гапымызын габағында хејли дајандым, чох дајандым, ахыр ки, гапыны чижнимлә итәләјиб ичәри кечдим. Елә јавашча кирдим ки, атам-анам неч көрүб-ешитмәдиләр... (Гапыны ачыб мәтбәхә кечир).

Мәтбәх әвәзинә биз Бајылдакы көһнә евдә учуз мебелли ири бир отаг көрүрүк. Алијәнин атасы Муса вә анасы Мәрјәм отагдадырлар.

Кәпч, арыг Алијә сәссиз ичәри кирир. Кимнастјорка вә узунбоғаз чәкмә кејиб. Чижиндән һәрби-сәфәр чантасы асылыб.

Мәрјәм. (Столун үстүндән бошгаблары көтүрәрәк.) Дејәсэн ләззәт вермәди, һә? Бу дава илләриндә әмәлли-башлы хәрәк биширмәји дә јадымдан чыхармышам. Лап јадырғамышам.

Муса. Ахы, нәдән биширәсэн? Бу «шраинелдән», бир дә зәһлә төкән јумурта нарашоқундан нечә ләззәтли хәрәк дүзәлдәсэн? Ејби јохдур, дава гуртарды, инди сән әввәлки кими дадлы плов устасы олдуғуну көс-тәрәрсән.

Мәрјәм. Амма мә'дәндән кедән дејиләм.

Муса. Нечә јә'ни кедән дејиләм? Гәзәнфәр давадан гајыдыб! Сән онун јериндә ишләјирдин!

Мәрјәм. Јағлајычы фәһлә үчүн мә'дәндә һәмишә иш тапылар. Бачармарам. Муса, дөзә билмәрәм. Сүпүркә, газан, мәтбәх—инди бунлар мәни гане еләјә билмәз.

Муса. Гызын гајыдачаг, нәвәләрин олачаг.

Мәрјәм. Нәвәләримә дә вахт тапарам. Ахы, биз инди кечә-күндүз ишләмәјәчәјик.

Муса. Елә олмағына еләдир... Адамлар гајыдырлар. Дәстә-дәстә, тәк-тәк. Гәзәнфәр дүиән кәлиб, Арсен срағакүн, гоншумузун оғлу Серјожа үч күндүр өз очағындадыр.

Мәрјәм. Дејирләр Серјожа бизим Алијә илә бир дивизијада олуб, анчаг башга-башга алајларда. Истәјиб гызы өз јанына апарсын. Алијә разы олмајыб.

Муса. Афәрин! Ахы, о, вурушмаға кетмишди, өзү үчүн раһат јер дүзәлтмәјә јох. Нәм дә танышлыгнан.

Мәрјәм. Елә бил сәнин үрәјин дашды, ај Муса. Бирчә дамчы јаш чыхмады көзүндәи.

Муса. Нә олар, сән мәним әвәзимдә бу илләр дүз бир Хәзәр көз јашы төкүбсән. Даһа кечиб, гој бојнума алым. Онун телеграмы кәләндә—«Сағ-саламатам, бу јахынларда көрүшәчәјик»—сән евдә јох идин. тәк идим, бир-ики дамчы јаш ахытдым.

Мәрјәм. «Сағ-саламатам, бу јахынларда көрүшәчәјик». Он күн кечиб, амма ондан бир хәбәр јохдур.

Алијә. Мән бурдајам, ана.

Мәрјәм (б о ш г а б л а р ы ј е р э с а л ы р). Гызым!

Чошгун көрүш сәһнәси. Бир-бирини схајыр, нә исә дејирләр.

Мәрјәм. Јухудајам бәлкә?

Муса (г ы ш г ы р ы р). Јуху дејил, Мәрјәм!

Мәрјәм. Вурун мәни, нтәләјин, чимдикләјин. Әзүм әзүмү вурурам— һисс еләмирәм.

Муса. Мәним күрәјимә вурурсан, она көрә һисс еләмирсән. Гоншулары јығ, һамыја хәбәр вер ки, гызым кәлиб.

Мәрјәм. Гој бир сәнә јахшы-јахшы бахым, ај гызым. Бизә јалан јазмырдын ки? Бирчә дөфә дә јараланмајыбсан?

Алијә. Бирчә дөфә дә. Ағыла сыған шеј дејил, еләми?

Мәрјәм. Мө'чүзәдир! Мәннм дуаларым сахлајыб сәни.

Алијә. Чох вахт тибб-санитар баталјонларында олмушам, онлар да һәмишә бир аз архада олурлар. Јараланмамышам, она көрә медалым да бирчә дәнәдир: «Дөјүш хидмәтләринә көрә!»

Муса. Амма дөшүндә чох медал көрүрәм.

Алијә. О бириләр ајры-ајры шәһәрләри алдығымыз үчүн верилиб— Көнигсберг, Берлин, Прага.

Мәрјәм. Јох, бу, јухудур. Силкәләјин мәни, ојаным.

Муса. Дәли олуб е! (А л и ј ә ј ә.) Сән дә чашмысан? Күнчдә нијә турујуб галыбсан?

Алијә. Сизә бахырам.

Муса. Ишыға кәл, биз сәнә бахаг.

Алијә ләнкијир, сонра отағын ортасына кәлиб атасына вә анасына сары чеврилир.

Мәрјәм. Көр нечә көкәлибсән!... Ја мәнә елә кәлир?!

Алијә. Јох, ана, көкәлмәмишәм.

Муса. Јахшыча көкәлибсән, о дәгигә нәзәрә чарпыр.

Пауза.

Алијә (һәр бир тә'нәни гәбул етмәјә һазыр вәзијәт-дә, дөјүшкәнликлә). Јох, көкәлмәмишәм. Анчаг гарным...

Мәрјәм (әлләрини бир-бири нә вурур). Аааз.. уш...ағын вар?

Узун пауза.

Муса. Дајан, Мәрјәм... Кимдир атасы?

Алијә сусур.

Сиз нә тәһәр... Ганунла?

Алијә сусур.

Чаваб вер: һәр шеј ганун-гајдасы илә олуб?

Алијә сусур.

(Пычылыты илә.) Демәли, һәрби-сәһра үсулу илә арвад олму-сан? (Учадан.) Беләләри барәдә мәнә дејирдиләр. Ешитмишәм. Амма һеч ағлыма да кәлмәзди ки, мәним гызым да... (Даһа учадан.) Мәрјәм, мәним пенчәјими, папағымы вер!

Мәрјәм. Ба... баша дүшмүрәм.

Муса (бағырыр). Пенчәјими, папағымы вер!

Мәрјәм. Сәнин иш нөвбән гуртарыб...

Муса. Бир дә демәлијәм?

Өзүнү итирмиш Мәрјәм онун пенчәјини вә папағыны кәтирир.

Мәрјәм. Кечәнин бу вахты һара кедирсән?

Муса (чох сојуг). Чәһһәчини күчәјә гова билмәзсән. Һәлә үстәлик медалы да вар. Өзүм чыхыб кедәрәм. (Кедир).

Алијә динмәз-сөјләмәз, әлләрини ашағы саллајараг дајаныб.

Мәрјәм. (өзүнү тахтын үстүнә салыр). Күл мәним башыма! Үрәјими тикә-тнкә доғрасајдылар, бундан јалшы оларды. Һеч олмаса бир кәлмә сөз де, Алијә...

Алијә (үзкүн). Нә дејим, ај ана?

Мәрјәм. Бәс онда мән нә демәлијәм? Гонум-гардаша, гонум-гоншу-ја, ишдәкиләре?

Алијә. Нә истәјирсән де, мәним үчүн һамысы бирдир.

Мәрјәм. Сәнин үчүн һамысы бирдир? Олсун, нә дејирәм. Бәс ушаг үчүн? Онун үчүн дә һеч тәфавүтү олмајачаг? Вахты-күнү кәлиб чатачаг, онун габағында белә лал-динмәз дајана билмәјәчәксән.

Алијә. Дүз дејирсән, ана, мән сәни баша дүшүрәм. (Өјләшибәлләри илә үзүнү өртүр.)

Мәрјәм. Һеч олмаса мәнә дүзүнү де? (Һөкмләдикәлир) Ешидирсән, Алијә? Һеч нәји кизләтмә. (Башјајлығыны сөјләбағлајыр). Ишә кечикирәм. Кедим мәни әвәзедәни өз јеримә көндәрим (Кедир).

Бир аз сонра гапынын архасындан ајаг сәсләри ешидилир.

Серкеј (әввәлчә сәси кәлир). Ај ев јијәси гонағы гаршылајын көрәк! Јохса мәним үчүн дарвазаны белә кен ачыбсыз? Һардасыныз, Муса дајы, Мәрјәм хала? (Һеч кәсин чаваб вермәдијини көрүбичәрикәлир. Һәрбилибасдадыр, әлиндә бир бағламавар). Көзүмә һеч кәс дәјмир. Оһо, тапмышам! Бу

нечә салдатдыр белә, һәр јердә Гәләбә шәрәфинә әлван фишәнкләр јаныр, бу отуруб нәјинсә дәрдини чәкир?

Алијә. Мәнәм, Серјожа.

Серкеј. Алка?! Мәним әзизим. Гој бир сәни өпүм. Үч дәфә. (Ону өпүр). Сән бизим гочаг, мәрд гызымызсан! Нә вахт кәлибсән?

Алијә. Ики саат әввәл.

Серкеј. Сизинкиләри һәлә көрмәјибсән?

Алијә. Көрүшмүшүк. Мә'дәнә, ишә кедибләр.

Серкеј. Мөһкәм ишләјибләр бурада, лап чанларыны гојублар. Ама сән һеч дәјишмирсән һа, елә һаманкы Алијәсән—сағ чәркәдә, јазы тахтасы илә үзбәүз партада отуран Алијә.

Алијә. Сәккиз ил кечиб о вахтдан.

Серкеј. Доғрудан дәјишмирсән. Бирчә һөрүкләрин јохдур. Бир аз көкәлибсән. Анчаг елә һәмин Алкасан. Бизим мөһрибан, утанчаг Алкамыз.

Алијә. Сән дә елә һаманкы дил оту јемиш Серкејсән, даһа да көкәлибсән.

Серкеј. Орду чөрәји јоғунладыб мәни. Һәр тәзә госпитала кәлән кими мүтләг мәтбәхә баш чәкәрдим, ашпаздан габ јујанадәк һамы илә көзәл мүнәсибәт јарадардым. Јәгин јадында олар:мән ахы мөһкәм јејән идим—евдән кәтирдијими елә биринчи тәнәффүслә ашырардым, сонра о бири ушагларын пајына шәрик чыхардым. Ахырда һансы чәбһәдә олубсан?

Алијә. Биринчи Украјна чәбһәсиндә. Чехословакијадан Берлинә, сонра Рыбалконун танк гошуну илә Прагаја кетмишәм.

Серкеј. Мәни лап ахырда үчүнчү ешелона салмышдылар, тәкчә госпиталларда олурдум. Нә гәдәр әл-ајаг кәсмишәм, нечәсини јамаг-јамаг, чалаг-чалаг дүзәлтмишәм. Һәрдән үч столда јаралы олурду, бирини гуртарыб, о биринә сары чумурдум, бәдәнимдән сел кими тәр ахырды, көрүрдүм: одур еј, тәзәләрини кәтирирләр хәрәкдә. Алјонка, јерииндән тәрпәнсәнә! Ортаја бир ишүшә ички гојайдын, ја һеч олмаса чај верәјдин ичәјдик.

Алијә. Мән бу барәдә сән кәлән кими фикирләшдим, Серјожа, анчаг белә гәрара кәлдим ки, јеримдән тәрпәнмәсәм јахшыдыр—сән һеч нә баша дүшмәјиб кедәрсән. (Ајага галхыр).

Серкеј. Әрә кедибсән?

Алијә. Кетмәмишәм.

Серкеј. Бәс онда ушағын атасы кимдир?

Алијә. Јохдур атасы.

Серкеј. Сәни јахшы танымасайдым, ади мәнтигә көрә сөһбәти белә давам етдирәрдим: Демәли, о гәдәр көрүш олуб ки, һеч өзүн дә билмирсән...

Алијә (онун сөзүнү кәсәрәк). Мән дә өз мәнтигимә көрә сәнә јағлы бир шиллә вурардым, бахмаздым ки, мән кичик сержантам, сән исә мајор.

Серкеј. һесаб елә ки, вурдун... Әјләш, даныш мәнә.

Алијә. Онун ады Рауф иди. Бизим бакылыјды, анчаг Москваја көчүбмүш, елә орадан да чәбһәјә кәлмишди. Сәнин кими үчүнчү дәрәчәли һәрби һәкимди. Мән, бир дә фелдшер онун сәрәнчамында идик.

Серкеј. Вә нә гәдәр десәләр дә ки, табиәтдә севки дејилән шеј јохдур, сиз илк бахышдан бир-биринизә вурулдуруз, еләдирми?

Алијә. Јох, севки бизим икимизин дә үрәјинә хејли вахт јол ахтарды, сонра бирдән аловланды... Чехијада бир кәнддә кечәләдик, күн доғанда әмр кәлди ки, о, өн хәттә јоллансын. Ики күндән сонра да хәбәр

кэлди ки, понтогла чајдан кечэндә мина дүз үстләриндә партлајыб. Ме-
јидләрени чај апарыб, һеч нә.. һеч нә галмајыб...

Серкеј. Белә де... Бағышла, икимиз дә тибб ишчисијик, она көрә
ачыг сорушурам: Чаныны һеч чүр гуртара билмәдин?

Алијә. Бу мөндә Рауфдан јеканә јадикардыр. Кәлди, өзү кетди, ам-
ма јадикары һәмишәлик галды.

(Сумкасында галын дәфтәр чыхардыр). Бир дә
шәклимиз, сонра бу јазылы дәфтәр. О, адјувантларла марагланырды.

Серкеј. Нә илә дедин?

Алијә. Организмин һәјат гүввәсини артыран отларла, битки көклә-
ри илә. О дејирди: бунлар һамысы стимулјатордурлар.

Серкеј. Сән кәл бир стәкан чај вер, боғазым гурујуб.

(Алијә галхыр, чај төкүр).

Инди нә етмәк фикриндәсэн? Тутаг ки, гочалар, нә гәдәр сәрт олса-
лар да, ахырда бу вәзијәтлә барышдылар.

Алијә. Һеч вахт барышмазлар. Һәр һалда атам бағышламаз. Ахыр
нәфәсинәдәк кечмәз күнаһымдан.

Серкеј. Нә олар, кечмәсә дә доланарсан. Анчаг о оғлан, ја гыз
нечә олачаг?

Алијә. Һансы оғлан?

Серкеј. Ушағы дејирәм. Сәнин оғлуну, ја гызыны. Јаслидә, ушаг
бағчасында, мәктәбдә — һәр јердә сорушачаглар: «Атан кимдир?»

Алијә. Бу суалы јаслидән габаг верәчәкләр, һәлә доғум евиндә.
Көрпәнин вәрәгиндә белә бир суал вар: «Атасынын ады, фамили...»

Серкеј. Бә-әли... (Чајыны ичир). Мәнчә бу чај гурудулмуш көкдән
дәмләниб... (Жәзинир.) Сән бир ифадәјә бах—јалгыз ана!

Алијә. Мәнә эзаб верән дә елә будур. Сәһәр, күнорта, ахшам, кечә
эзаб чәкирәм. Чарә дә јохдур. Һеч ола да билмәз...

Серкеј. Бир стәкан да төк. (Чајы дәрһал ичир). Чарә вар, Алијә.
(Онун јанында әјләшир). Сәнин эрин—мәнәм.

Алијә. Сән башындан јараланмышдын?

Серкеј. Ајағымдан. Ајаг исә фикир анарагы дејил вә буну һәтта
тибб бачылары да билмәлидирләр... Мән, Алка, өз фикирләрими чох са-
дә ифадә едирәм: Атан вә анан кәлән кими, биз онлара елан едирик
ки, чәһнәдә тәзәдән көрүшмүшүк, бир-биримизи севмишик, сабаһ кеди-
рик гејд олунмаға. Сәһәр дә дедијимизә дүппәдүз әмәл едирик.

Алијә. Бәс сонра?

Серкеј. Сонра ушаг дүнјаја кәлир. Сән дедијин о вәрәгдә јазыр-
лар: Рә'на Серкеј гызы, ја Рүфәт Серкеј оғлу, Угалкова, ја да Угалков.

Алијә. Ахы мән сәни севмирәм, Серјожа.

Серкеј. Бәс мән нечә—мән сәнин дәрдиндән өлүрәм? Бәлкә мән
Ромеојам, Мәчнунам, Таһирәм, чар Фјодорам, ја аллаһ билир кимәм?
Сәи өзүн үчүн бурада јаша, мән дә чыхыб кедирәм Сумгајыта. Отуз
километр аралы тәзә шәһәр салыныр, орада поликлиника ачырлар.

Алијә. Јахшы, бәс сонра, сонра?

Серкеј. Нә јаман күтләшибсән, Алка! Елә дејир «сонра», «сонра».
Чох ола биләр орада, Сумгајытда мән өз Чүлјеттамы тапым, сәни бо-
шајыб онунла евләним. Анчаг ушаға һәмншә елә бахачағам, елә бил
доғма баламдыр.

Алијә. Сәнин Чүлјеттан буна разы олармы?

Серкеј. Разы олмаз, мән дә онун үчүн Ромео олмарам... Нә олду?

Алијә. Боғазым гуруду. Елә көзләнилмәз шәјләрди ки...

Серкеј. Отур, бу көк сујундан бир аз ич.

Алијә. Көмәк еләмир. Вахт лазымдыр баша дүшәсэн ки, һәр һалда өзкә бир адам нечә...

Серкеј. Мәнәм о өзкә адам? (Оиун башыны өзүнә тәрәф чевирир). Алка, биз сәнинлә ган селиндән, оддан-аловдан кечмишик, өлүмлә әлбәјаха олмушуг, шахтадан донуб, ачлыг чәкмишик. (Әлииндәки бағламань ачыр). Көрүрсән, түтәкдир. Чәбһә гәнимәти. Бачым оғлуна апарырдым, инди сәнә верирәм, ушағымыз үчүн. Гој чала-чала бүтүн дүнјаја билдирсин ки, кәлибдир вә һәмишә вар олачаг! (Түтәји чалыр).

Алијә. (јавашча). Олармы мән сәни өпүм, Серјожа? Бачы, гардашы өпән кими.

Серкеј. Мән дә сәни.

(Өпүшүрләр).

Алијә. Аһ, Серјожачан...

Серкеј. Рухдан дүшмә. Башыны дик тут.

Мәрјәм кәлир.

Мәрјәм. Бир тәһәр дилә тутдум ки, мәним нөвбәмдә ишләсин. (Јајлыгы ачыр). Серјожа?

Серкеј. Салам, Мәрјәм хала.

Мәрјәм. Салам, оғул. Хош кәлмисән, Гәләбә бајрамын да мүбарәк олсун.

Серкеј. Сизинки дә, Мәрјәм хала. Ву Гәләбә үчүн мә'дәнләрдә сиз дә аз иш көрмәјибсиниз! Гајыдандан сонра бизә чох шеј данышыблар, амма онсуз да билирдик ки, һәр он танкдан једдисе дөјүшә Бақы јана-чағы илә кедир.

Мәрјәм. Хошбәхт ол, оғлум. (Столаја хынлашыр). Тәзәдән ушаг олубсан? Түтәк чалырсан?

Серкеј. Бәхшиш кәтирмишәм.

Мәрјәм. Мәнә? Ја бизим Мусаја?

Серкеј. Өз оғлума, ја гызыма.

Мәрјәм. Евләнибсәи? Срағакүн чөрәк дүканында ананы көрдүм, јадыма кәлир мәнә бир сөз десин бу барәдә.

Серкеј. О өзү һеч нә билмирди. Әјләшин, Мәрјәм хала. Гој нәбзинизи јохлајым.

Мәрјәм. Нә олуб ки, мәни мүаличә еләмәк фикринә дүшүбсән?

Серкеј. Нәбзиниз ә'ладыр. Она көрә јохладым ки, бир аз һәјәчан кечирмәли олачагсыз. Сизин үчүн көзләнилмәз хәбәрдир, мән сизин гызынызла евләнмишәм.

Мәрјәм. Алијә илә?... Ахы о..

Серкеј. Олду да, Мәрјәм хала, бир аз тәләсмишик. Чәбһәдә бир-биримизин јанындајдыг, елә һеј көзләјирдик дава гуртарачаг... Анчаг ахыра јахын ишләри корладыг. Дөјүн бизи, көтәкләјин, лап сүпүркә илә, чомагла, маша илә амма, дүзү, нејләјәк, белә олду... һалыныз нисди, Мәрјәм хала?

Мәрјәм. Даныш.

Серкеј. Мән һамысыны дедим. Һалыныз јахшы дејил... Алијә, сум-канда ијнә јохдур?

Мәрјәм. Ијнә-зад лазым дејил. Бизим тајфанын үрәји ја нечә лазымдыса елә дөјүнүр, ја да бирдән дајаныр.

Серкеј. Онун дајанмағына һеч бир сәбәб јохдур. Биз өз күнаһымызы бојнумуза алдыг, инди бу күнаһы јујуб тәмизләмәк лазымдыр.

Мәрјәм. Нечә јујачагсан бу бојда күнаһы?

Серкеј. Ән аднчә бир үсулла. Һүгүгшүнаслыг елминдә буна дејирләр «де-факто». Сабаһ кедирик гол чәкмәјә. Анама вә Муса дајыја хә-

бәр верәрик. Тој еләмәк, әлбәттә, јахшы дүшмәз, анчаг бешимиз дә бу столун габагында әлләшәрик. Сиз бизи тәбрик едәрсиз, бизә узун вә хошбәхт һәјат арзуларсыныз.

Мәрјәм (Алијә). Сән нијә ағзува су алыбсан?

Алијә. Сусмаг-разылыг әләмәтидир.

Мәрјәм. Нијә кәлән кими һәр шеји ачыг демәдин?

Алијә. Көзләјирдим өзү кәлиб десин.

Мәрјәм. Һарда јашамаг фикриндәсиз? Биздә, ја сиздә?

Серкеј. Мән Сумгајыта кедирәм, орада мәнә јахшы вәзифә верир-ләр хәстәханада. Мәнзил аларам, көчәрик ора. Амма сизин һалыныз јахшы дејил, Мәрјәм хала, рәнкиниз ағарыб, әлләриниз титрәјир.

Мәрјәм. Доғрудан? (Ачы - ачы шикајәт ләнәрәк). Мәним арзум бу идими? Евимизә ким кәлирди, худаһафизләшиб кедәндә мүт-ләг дејирди: «Күн о күн олсун ки, гызынызын тојунда ојнајаг!». Мән дә фикирләширдим һамынын евиндә олан кими елчиләр кәләчәк, гызын «һәри»сини алачаглар, сонра нишан кәләчәк, ондан сонра әввәлчә кәли-нин евиндә, ахырда бәјин евиндә тој олачаг.

Серкеј. Сон дөрд илдә, Мәрјәм хала, чох арзулар пуч олуб кетди. Мәкәр иш формададыр? Бунлар һамысы, инан мәнә, бош-бош заһири шејләрдир. Әсас мәсәлә будур ки, биз бир-биримизи севирик, бир аз сонра бу отагда бир топиуш ушаг кәзәчәк, сизә түтәк чалачаг. (Тү-тәји көтүрүб чалыр). Нәнәси дә гышгырачаг: «Бәсди, сән аллаһ, баш-гулағымыз кетди!». Кимә дејирсән? О елә чалачаг. (Јенә түтәји үфүрүр). Нәнәси јенә чыгырачаг: «Бәсди даһа»...

Мәрјәм. Бәсди, бәсди, Серкеј, һогга чыхартма. Мәним һәлә Мусажан узун сөһбәтим вар.

Серкеј. Јахшы, мән кетдим. (Алијә). Сән о дәфтәри мәнә вер. Дејәсән чох мараглы јазылардыр. (Дәфтәри алыб, фуражка-сыны башына гојур). Ичазә верирсиз кедим? Нә вахт гуллуғу-нуза кәләк?

Мәрјәм. Сабаһ ахшам. Ананла.

Серкеј. Баш үстә. Нечә бујурурсуз, елә олачаг, һәләлик Алијә. Да-рыхма.

Алијә. Һәләлик, Серкеј.

(Серкеј һәрби салам вериб кедир. Ишыг сөнүр. Јенидән јананда биз Бајыл Мәдә-нијјәт евинин гаршысындакы бағчаны көрүрүк. Скамјанын үстүндә тәкчә Лора әјләшиб. Ики јарысәрхош оғлан кәлир. Бири учабој, енликүрәкдир, әлиндә китара вар, о бири сысга вә гысабојдур, мандолина дынгылдадыр. Лоранын сагында вә солунда әјләшир-ләр.)

Биричи оғлан. Дарыхма, гыврымсач көзәл, биз сәнин кефини ача-рыг.

Икинчи. Һејф ки, тәксән, рәфигәнлә кәлмәјибсән. Үчүнчү артыгдыр.

Биричи. Артыг олан, әлбәттә, сәнсән. Дүз демирәм, ај гыврымсач? Нә охујум сәнинчүн?

Икинчи (мандолинаны дынгылдадараг). «Гаранлыг кечә»...

Биричи. Сән кәс.

Лора дурмаг истәјир.

Тәрнәнмә јериндән. О инди рәдд олуб кәдәчәк, биз сәнинлә тәк галача-гыг вә сәнин үчүн өзүм охујачағам. Бернесин бүтүн репертуарыны әзбәр билирәм.

Серкеј кәлир.

Серкеј. Галх!

Огланлар галхырлар.

Мәнә сары кәл. Бах, белә. Инди дә керижә дән! Ирәли, марш!

Огланлар динмәз кедирләр.

Бағышла, Лора, кечикмишәм. Трамвајдан дүшәндән дәли кими га-
чырам. Гој нәфәсими дәрим.

Лора. Мән дә саат јарымды бу скамјада отурмушам.

Серкеј. Бир дә үзр истәјирәм. Дөнә-дөнә.

Лора. Әксинә, мән сәнә миннәтдарам. Мәни бу әлдәгајырма Карузо-
лардан хилас еләдин.

Серкеј. Јахшы, өзүнү гызышдырма. (О н у ө п ү р). Мәним әзизим,
севкилим мәним.

Лора. Бу нәдир белә?

Серкеј. Дәфтәрди. Нәлак олмуш һәрби һәкимин дәфтәри. Трамвај-
да башладым охумаға, ајрыла билмәдим.

Лора. Хатирәләрдир?

Серкеј. Јох. Адјувантлар һаггында гејдләридир. Мән бунларла чо-
дан марагланырам.

Лора. Адјутантлар?

Серкеј. Адјувантлар. Бирчә һәрф дәјишир вә бу һәрф бизи тамам
башга аләмә апарыр, сәндән—кәләчәк нефт-кимјачыдаи тамам узаг
олан тәбабәт аләминә.

Лора. Мәним тәбабәтдән гәтијјән башым чыхмыр. Тәкчә ону би-
лирәм ки, сојуг дәјәндә кәрәк аспири́н атасан.

Серкеј. Амма кәләчәкдә, чох јахын кәләчәкдә јәгин аспири́нә һеч
еһтијач олмајачаг. Хәстәлијә гаршы јох, онун илк сәбәбинә гаршы, јә'ни
организмин һәјат гүввәсиниң зәифләмәсинә гаршы тәдбир керәчәјик.
Организм хәстәликләрә галиб кәлмәлидир. Бах, буна көрә, һәјат гүввә-
ләрини фәаллашдырмаг үчүн бөјүк-бөјүк алајлар вә дивизијалар лазым-
дыр. Бу дивизијаларын ады стимулјаторлардыр.

Лора. О нәлак олмуш һәким бунлары өјрәнирмиш?

Серкеј. Тәзәчә башлајыб өјрәнмәјә. Мән онун ишини давам етдирә-
чәјәм. Бу, түкәнмәз имканлар хәзинәсидир, баша дүшүрсән?

Лора. Габилитетимә көрә баша дүшүрәм.

Серкеј. Сәсиндә бир әсәбилик дујурам.

Лора. Әлбәттә дујачагсан. (Ч о ш у р.) Нечә ил ајры дүшәсән, ахыр
ки, көрүшәсән, бәрабәр гәрара кәләсән ки, ахшам киноја кедәчәјик... Бу
да нәтичәси — саат јарым бу скамјада отуруб сәни көзләмишәм, сонра
да саат јарымдыр ки, елми-күтләви мұһазирәјә гулағ асырам.

Серкеј. Дарыхдырыр сәни?

Лора. Бәлкә дә мараглыдыр. Анчаг мән истәрдим сәндән зәриф сөз-
ләр ешидим, сәнин өпүшләринә чаваб верим, һәтта әлиузунлуг едәндә
әлләринә бәрк-бәрк вурум да! Чох гуру адамсан.

Серкеј. Өзүнсән гуру! Шит сухары кими. Бир аз бәрк гучаглајанда
елә һај салырсан, елә бил сәни дири-дири доғрајырлар.

Лора. Әдәб хатириңә чығырырам. Бир јандан һај салырам, бир јан-
дан да дејирәм: каш бундан бәрк гучаглајайды. Каш сонра сүмүкләрим
ағрыјайды.

Серкеј. Биокимјачылар көр нечә һәссас имишләр!

Лора. Нәкимләр исә—сојуг мұһакимәчи!

Серкеј. Инди сәнә сојуг мұһакимәми көстәрәрәм!

(Ону гучаглајыб скамјаја сәрир, чылгынлыгла өиүр).

Лора. Боғарсан мәни!

Серкеј. Боғарам.

Лора. Додагларым шишди. Бурах.

Серкеј (о ну бура х а р а г). Севирәм сәни, Лора. О гәдәр сеvirәм ки, бу өпүшләримлә дә сүбут едә билмәрәм. Севирәм, она көрә ки, инанырам.

Лора. Мән дә.

Серкеј. Она көрә дә, тәрәддүд етмәдән, мән инди елә бир һәрәкәтә јол вердим ки, инамсыз буну едә билмәздим. Мән евләндим.

Лора (дик синиб кери чәкиләрәк). Нә данышырсан?

Серкеј. Евләнмишәм. Гоншу һәјәтдәки Алка илә.

Лора. Серкеј, сән ичибсән?

Серкеј. Бир дамчы да!

Лора. Онда дәли олубсан.

Серкеј. Ағлым башымдады.

Лора. Һәр шеј һәрләнир: ағачлар, коллар... Бәлкә мәним ағлым ча-шыб?

Серкеј. Сәнин дә ағлын башындады. Вә тәкрар едирәм: мән сәрхошә дејиләм. Бах, о ики иәфәр — бәли, сәрхөшдур. Јенә бура кәлирләр, он-ларла данышмаға вахтым јохдур. Кәл хијабанда кәзәк. (Ч а ш ы б г а л-м ы ш Л о р а н ы н г о л у н д а н т у т у б а п а р ы р.)

Китаралы вә мандолиналы ики оғлан кәлир.

Биринчи. Һејф, кетдиләр. Мән она кәстәрәрдим. «Керијә дән!»-Икинчи јарым литрдән сонра мајор нәди, һеч кенералдан да горхму-рам.

Икинчи (ү з к ү н). Икинчи јарым литрдән сонра кәрәк јыхылыб јатасан.

Биринчи. Демәли, мән әбәс јерә пул хәрчләмишәм? Маја гој, ич, ахырда да бөјрүнү јерә гојуб јат? Маһны охујачағыг, гој чамаат гулаг асыб ләззәт чәксин.

Икинчи. Јахшысы будур ки, евә гајыдаг.

Биринчи. Оху. (Б а р м а г л а р ы н ы с и м л ә р ә в у р у р. М а н д о-лин да она сәс верир. Икиси дәмәһнынын гол-ганады-ныны сындырарагохујур.)

Икинчи. Һеч кәс кәлиб гулаг асмыр.

Биринчи (и н а д л а). Оху, кәләчәкләр.

Охујурлар. Архадан милис нәфәринин сәрт фити ешидилір.

Јенә башланды!

(Мусиги аләтләрини көтүрүб гачырлар. Сол тәрәфдә, акасијанын јанында Серкеј вә Лора көрүнүрләр. Серкеј бармагларыны өзүнәмәхсус бир әда илә додагларына тутуб гачанларын архасынча јенә фит чалыр).

Серкеј. Ушаглыг еләјирәм?

Лора. Елә ушагсан да. Кичкаһларында сачы ағармыш ушаг. Лап гулдур-гачаг кими фит верирсән. Тәзә хәбәрин мәни елә һејрәтә салыб ки, аз галыр башым партласын.

Серкеј. Гулаг ас, Лора, ахы маһијәтчә елә бир шеј олмајыб.

Лора. Ахы... Ахы, Серјожа, бизим өз ушагларымыз олачаг...

Серкеј. Алијәнин гызы, ја оғлу да онларын бачысы ја гардашы ки-ми бизә кәләчәк. Тәсәввүр едирсәнми: јумшаг халчанын үстүндә үч күлмәли бала сәс-күлә ојнајыр-күләширләр, кәлин бәзәјирләр, түтәк чалырлар. Биз онларын үчүнү дә севәчәјик — өз балаларымыз кими...

Лора. Бәлкә елә... мәһз о... сәнин өз баландыр?

Серкеј. Лора, сән мәнә инанмырсан?

Лора. Инанырам. Һәлә белә бир сүбута да еһтијач јохдур ки, сиз о вахт чәбһәдә бир-бириниздән аз гала мин километр аралы олубсунуз. Анчаг...

Серкеј. Бир дәнә дә «амма»сы вар?

Лора. Мәним атам вә сәнин анан буна нечә бахар?

Серкеј. Бу даһа икинчи дәрәчәли суалдыр. Бир тәһәр баша сала-рыг. Әсас мәсәлә одур ки, бир-биримизи севнрик, севкинин јоллары исә һәмишә сирли, анлашылмаздыр.

Лора. Бир суал да.

Серкеј. Де көрәк, нәдир јенә?

Лора. Алијәнин өзүнү дејирәм. Вахт кечәр, о, елә бир адама раст кә-лә биләр ки...

Серкеј. Ола билмәз. Һеч вахт. О, јалныз бир дәфә вә бирини севән-ләрдәндир. Севдији адам исә Чехословакија илә Алманијанын сәрһәд-диндә, чајын дибиндә јатыр.

Лора. Бирдән раст кәлсә, севсә?

Серкеј. Онда, демәли, мән Алијәни јажшы танымамышам. Онун ушағыны да көтүрүб бөјүдәрик. Һәмишәлик.

Лора. Мән дә бунларын һамысына дөзмәлијәм?

Серкеј. Сән мәни чәбһәјә јола саланда мәнә елә кәлрди ки, көз-ләринлә, бахышларыңла дејирсән: «Әлсиз, ајассыз да олсан, гајыт мән-ним јаныма! Мән сәни бағрыма басыб сахларам».

Лора. Фикирләрим и дүз охујубсан (Ә ј л ә ш и р). Гој сәнә гысы-лым, истәјирәм үрәјинин нечә дөјүндүјүнү ешидим. Онун сәсини еши-дәндә о дәгигә сакит олурам. Бу илләр әрзиндә нәләр фикирләшмәми-шәм! Сәни голсуз, башдан-ајаға јаралы, контузијалы тәсәввүр едирдим. Амма индики әһвалаты һеч ағлыма да кәтирә билмәздим. Бу фикир сәнин башына һарадан кәлди?

Серкеј. Алка мәним јолдашымдыр, Лора. О, башына кәлән мүсибә-ти нағыл едәндә өз көзүмлә көрдүјүм бир әһвалат јадыма дүшдү. Прус-сијада бизим һиссәмиз азјашлы ушаглар үчүн бир конслакерә кәлиб чыхды. Ата-аналарыны өлдүрмүшдүләр, јазыг јетимләри исә ағыла-сығмаз дәһшәтли тәчрүбәләр үчүн о әсир дүшәркәсинә топламышдылар. Һиссәмиз дүшәркәни тапанда әскәрләримиз һәр шејдән әввәл ушаглара јијә дурдулар. Һәрә бир ушаға — өзкә ушағына деди ки, мән сәнин ата-нам.

Лора. Јәгин ки, о әскәрләри евдә Лора көзләмирди.

Серкеј. Бәзиләрини һеч кәс көзләмирди. Амма тез-кеч ахы һәр кәс бир гыза раст кәлир...

Лора. Вә гыз инаныр ки...

Серкеј (о н у н с ө з ү н ү к ә с и р). Сән ахы мәнә инанырсан, мән дә сәнә.

Јенә китара вә мандолина чалан оғланлар кәлирләр.

Биринчи (бағырыр). «Кечә олајды јалныз, һәм дә чох зүлмәт кечә...».

Икинчи. (з и л с ә с л ә). «Үч атлы фајтонда биз учајдыг узаг-лара...».

Серкеј јеридән сычрајыб фит чалыр. Оғланлар гачырлар. Серкеј бир дә фит чалыр. Ишыг сөнүр.

Фит гапы зәнжини мелодик сәсинә чеврилир, ишыг јананда исә биз јенә јашлы Алијәнин мәнзилни көрүрүк. Алијә мәтбәхин гапысыны ачыб дәһлизә кәлир.

Алијә. Қимдир јенә?

Почталјонун сәси. Мәнәм. Инчимә мәндән.

Алијә. Телеграмды јенә? Вер. (Гапыны аралајыб теле-грамы алыр). Сағ ол, әзизим. (Охујур.) «Мәним әзизим, һүнәри-нә көрә тәлтиф олундуғун үчүн сәни тәбрик едирәм. Серкеј». Серкеј.

Сержожа, Сержожа, сән һансы һүнәрдән данышырсан? (Отаға кечир). Амма Нәрминәдән һеч бир хәбәр жохдур. Јәгин һәлә билмир. (Мәктәбли Нәрминәнин фотошәкли әнүндә, креслода әјләшир). Сонралар нә гәдәр шәклини чәкдириб: палтода, палтосуз, стадионда, күчәдә, плјажда, амма һамысындан чох мән онуи бу шәклини севирам. Нә үчүн? Әкәр бүтүн суаллара һазыр чаваблар олсајды, һәјат дајанарды. Нә исә өзүмү јенә јахшы һисс еләмирам.

Телефонун зәнки сәсләнир.

Бу дәгигә... (Ајаға галхыр, јенидән креслоја јыхылыр.) Лап писләшди һалым.

Гапынын зәнки сәсләнир.

Гапыны ачым...

ИШЫГ СӨНҮР. ИКИНЧИ ҺИССӘ

Серкејин мәнзилиндә гонаг отағы. Мүасир мебелдә, телевизордан, транзистор радиогәбуледицидән вә башга шејләрдән билинир ки, бир чох илләр кечмишди. Лакир гонаг отағы гәрибә тәсир бағышлајыр: мебел бир гәдәр пәракәндәди, диварда чыхарылмыш шәклин јери ағарыр, отаг чохдан тәмизләнемәјиб. Гапы тагылдајыр вә сачы нәзәрә чарпачаг дәрәчәдә ағармыш Серкеј, әлиндә чамадан, күрәјиндә јол чантасы ичәри кәлир. Ачыг гәһвәји рәнкли нејлән куртка, идман шалвары вә палчыға батмыш резин узунбогаз чәкмә кејибди.

Серкеј. Лора! Хардасан? (јатаг отағына бахыр.) Орада да жохдур. (Кабинетә бахыр.) Бурада да.

Телефонун зәнки сәсләнир.

Алло! Салјут, достум... Индичә ичәри кирмишәм. Неч чәкмәми чыхартмамышам. Әлбәттә кәтирмишәм. Сәнчә, мән ики ај Копет сыра дағларынын бу зирвәсиндән о зирвәсинә әбәс јерә дырмашмышам? Мумија дә кәтирмишәм, үстәлик бәзи башга шејләр дә. Чамаданым зорла бағланыб... Әлбәттә, мүтләг. (Дәстәји гојур.) Бәс бу һара жох олуб? Нәмишә мәни мүтләг гаршыларды. (Дәһлизә чыхыб телеграмлага јыдыр.) «Дсггузунда 216-чы рејслә кәлирам. Ахшам 7—30-да гаршыла. Өпүрәм. Сержожа».

Телеграмым гапынын арасына кечирилиб. Буну срағакүн вурмушам, демәли, Лора ән азы ики күн евдә олмајыб. Ағыла сыған шеј дејил. Дајан! Хејр, Ашгабаддан срағакүн күндүз вурулуб, ахшам кәлиб чатыб. Фәрс едәк ки, чатдырылмасы бир сутка ләнкидилиб. һамысы бирдир о, икинчи күндүр ки, евдә жохдур. Бәлкә ишинә зәнк еләјим? (Саата бахыр.) Иш күнү гуртарыб. (Сигарет чәкәрәк отагда вәркәл едир.) Бәлкә атасыкилә кедиб? Ја бәлкә Алијәкилдәди? Зәнк едим көрүм. Алијә чаваб вермир, јәгин нөвбәтчидир ишдә. Чох күман ки, атасынын јанына кедиб. Гоча, көрүнүр, хәстәләниб. Чимим, сағгалымы гырхым, сонра ора јолланым. (Ванна отағына келир.)

Лора кәлир. Плашыны чыхармадан диванын гырағында әјләшир. Сачлары јаш Серкеј, әлиндә дәсмал, гајыдыр.

Серкеј. Лора!

Лора. Бәли, мәнәм, Сержожа.

Серкеј. Бәс сән хардајдын? (Ону өпүр.) Сачымла јанағыны ислатдым, гој силим. Аеропортда ахтармадығым јер галмады, сәни тапмадым, һа бахдым, бизим машыны көрмәдим...

Лора (ачары сумкасындан чыхарыб столун үстүнә гојур.) Машын гараждадыр, һәр шеји дә јериндә саздыр. Бу да ачары.

Серкеј. Сәһбәт машындан кетмир. Нечә илин әрзиндә биринчи дәфәдир ки, сән мәни гаршыламадын. Атан нечәдир. Алијә, Нәрминә нечәдирләр?

Лора. Атам саламатдыр. Алијә хәстәдир, амма ишә кедир. Нәрминә бу күнләрдә кәлмишди.

Серкеј. Бәс онда сән ики сутка һарда олубсан?

Лора. Нијә бәс ики сутка?

Серкеј. Срағакүн евдә олмајыбсан. Телеграмы гапыда тандым. Нијә сојунмурсан?

Лора. Һәлә мағазая кетмәлијәм.

Серкеј. Сојун. Үзүмү гырхарам, өзүм кедәрәм. Билирсән нә вар?

Лора. Нә вар?

Серкеј. Кәл бу күн мағазасыз кечинәк. Ики ај евдә олмамышам. Сәнин үчүн бәрк дарыхмышам, кәл бир аз отураг. Һеч телефона да јахынлашмајаг. (О н у г у ч а г л а ј ы р.) Чох дарыхмышам сәнин үчүн, Лорка, өлүрдүм гүссәдән.

Лора. Јенә јанағымы ислатдын.

Серкеј. Бағышла. Ди чыхарт плашыны, туфлиләрини, мән сәнин халатыны, башмағларыны кәтирим.

Лора. Нараһат олма. (А ј а ғ а г а л х ы р). Серкеј, сән... Һеч нә көрмүрсән?

Серкеј. Нәји көрмәлијәм? (Ө т р а ф а б а х ы р). Модилјанинин «Гыз портрети» јох олуб, пианонун үстүндә атан бағышладығы гәдим шамданлар јохдур. Магнитофон да көзүмә дәјмир. Даһа нә? Отаг, мәнчә, мән јола дүшәндән сәлигәјә салынмајыб.

Лора. Бир ај бура кәлмәмишәм. Өзүмлә анчаг бир нечә севдијим шеји апармышам.

Серкеј (чашгын бир һалда јаваш-јаваш она тәрәф дөнүр). Сән нә демәк истәјирсән, Лора?

Лора. Баша дүшмүрсән? (О т а г д а в а р - к ә л е д и р.) Намынын әри әр кимидир: һамысы пиллә-пиллә јухары галхыр, бир пилләни фәтһ еләјиб, о биринә чыхыр.

Серкеј. Мән дә фәтһ едирәм.

Лора. Нәји? Ајаг дәјмәмиш дағларын алпинист чығырларыны, аулларда, гоча ел һәкимләринин евләриндә кечәләмәк һугугуну, Һеч кәсә лазым олмајан көкләри газыб чыхармаг, белинә јүкләмәк ихтијарыны?..

Серкеј. Һәлә сүбут едәсән кәрәк—о көкләр лазымдыр, јохса лазым дејил?

Лора. Бәс јадынандан чыхыб јазда профессор Кваснитски Москвадан сәнин ахтарышларын барәдә нечә рәј верди? Ахы о, чох јумшаг шәкилдә бу ахтарышлары фырылдаг адландырды.

Серкеј. Вахт кәләр, дүнја мигјасында мәшһур олан бу өртодокс өз рәји үчүн хәчаләт чәкәр.

Лора. Сәнин мәктәб јолдашларынын демәк олар һамысы елмләр доктору вә профессор олуб.

Серкеј. Нә олар, бириси һамар, парлаг автострадада өз «Волга»сыны говмағы сеvir, о бириси сәрт, сылдырым гајалара дырмашмағы. Һәрдән јыхылыр, дизи ганајыр, һәр даш-кәсәкдән јапышыр.

Лора. Нәтичәси, хејри нә олур? Һәлә ки, орталыгда бир шеј јохдур.

Серкеј. Әввәла, орталыгда бир шеј вар, һәр һалда јахшы нәтичә әлдә едәчәјимиз индидән билинир вә бизим тәрәфдарларымызын сајыны кетдикчә артырыр. Икинчи... Јадында галсын, Лора, әкәр чижинләриңә ганад бағлајыб килсә гүлләсиндән өзүнү јерә атанлар олмасады, инди сән саат јарыма «ТУ-134»-дә бурадан Адлерә уча билмәздин.

Лора. Бәс о килсә гүлләсиндән атыланлар адамларын истәһзалы сәс-күјү алтында јерә дәјиб мәнв оланда онларын арвадлары нә чәкирди? Хүләсә, мән јорулмушам, өлүмчүл јорулмушам, Серкеј. (П л а ш ы н ы ч ы х а р д ы р.)

Серкеј. Бәс нијә бирдән-бирә сојундуи?

Лора. Мәнә исти олду. Бир дә мән сәнә бир нечә сез демәк истә-
јирәм... Јадындадырмы, ијirmi ил бундан әввәл Бајылда, скамјанын үс-
түндә сән мәнә белә бир сәһнә тәсвир едирдин: Јумшаг халча, халча-
нын үстүндә үч ушаг ојнајыр, икиси бизимдир, бири өзкәнин. Күләшир-
ләр, кәлин ојнадырлар, түтәк чалырлар. Иш белә кәтирди ки, буиларын
һамысыны халча үзәриндә тәкчә Иәрминә еләди.

Серкеј. Бу, мәнә дә һәмишә әзаб вериб... Аичаг белә шејләр олур:
әр-арвад икиси дә сап-сағламдыр, амма ушаглары јохдур. Мән дәфә-
ләрлә тәклиф еләдим ушаг евиндән бир көрпә көтүрәк.

Лора. Бир дәнә дә өзкә ушағы...

Серкеј. Өјрәшәрдик, өзүмүзкү оларды, доғма оларды.

Лора. Һағлы олдуғуну мәнә сүбут етмәјә чалышма.

Серкеј (ф и к и р л ә ш д и к д ә н с о н р а). Чалышмырам.

Лора (п л а ш ы н ы ч и ј н и н ә с а л ы р). Вә дилә тутма, јалварма,
ки, кетмәјим, галым.

Серкеј. Јалвармырам.

Лора. Јатаг отағына кедирәм, палтарларым орда чамадандадыр.

Серкеј. Бәс нијә сән тәкчә чамаданы, Модилјанидән репродук-
сијаны, бир дә магнитофону апарырсан? Һәр шеји апар! Мәтбәх шкаф-
ларындан бу јумшаг халчаја гәдәр.

Лора. Бу нә демәкдир?

Серкеј. Мән истәјирәм бунларын һамысындан хилас олам. Нечә
лазымды, елә јығыб бағларам ки, дашыјанда хараб олмасын, јүк машы-
ны кәтирдәрәм.

Лора. Мәнә һеч нә лазым дејил.

Серкеј. Аһа! Онун һәр шеји вар...

Лора. (д и к с и н и р). Сән ону һардан таныјырсан?

Серкеј. Сизи бир нечә дәфә көрмүшәм.

Лора. Өзүн дә сусурдун?

Серкеј. Мән сәнә инанырдым, Лора.

Лора (ј а т а г о т а ғ ы н а к е д и б , ә л и н д ә ч а м а д а н
г а ј ы д ы р). Әлвида, Серјожа. Мәни гынама.

Серкеј. Гынамырам.

Лора. Бура кәләндә елә билирдим данышығымыз чох чәтин вә әзаб-
лы олачаг.

Серкеј. Амма асан, јүнкүл олду, еләми? (К ү л ү м с ә ј и р .) Һәтта тә-
бәссүмлү олду. (К ү л ү р .) Һәтта күлүшлә гуртарды, һә?

Лора тәләсиқ кедир. Серкеј башыны јығғалаја-јығғалаја күлмәјини давам ет-
дирир. Сонра бирдән өзүнү диванын үстүнә јыхыр. Зәнк чалыныр. Серкеј узаныбдыр.
Зәнк бир нечә дәфә сәсләнир. Серкеј ағыр-ағыр јериндән галхыб чыхыр, сысга киши
илә бирликдә кери гајыдыр. Бу, мандолина чалан «Икинчи» оғландыр.

Икинчи. Доктор Угалков сизсиниз?

Серкеј. Өзүдүр ки, вар.

Икинчи. Бәс бу нә ојундур чыхарырсыз? Күндүзүн күнорта чағы
адамы алдадырсыныз. Пулуну ким верәчәк?

Серкеј. Сизи ким алдадыб вә нәјин пулу өдәнилмәлидир?

Икинчи: Алабашын пулу. Ит өлдү.

Серкеј. Өлдү?

Икинчи. Күнүнә он шаһыја данышмышдыг ки, сиз ону өлдүрәсиниз?

Серкеј. Аз гала дөрд ајды ки, ит күндән-күнә јахшылашырды.

Икинчи Вә бирдән-бирә чаныны сизә тапшырды. Мәним вар-јоху-
му горујурду, өзүмү горујурду.

Серкеј. Нә гәдәр истәјирсиз итиниз үчүн?

Икинчи. Әлли манат! Мүфтәдир. Садиг дост иди.

Серкеј. Сизин итиниз он маната да дэјмэзди. Анчаг алын. Вэ кедин. Тез, јубанмадан. (Пулу вериб кишини говур). Нечэ олуб, нэ үз вериб? Нэ? (Јенэ өзүнү диванын үстүиэ јыхыр).
Алијэ кэлир.

Алијэ. Гапыны Нэрминэнин ачары илэ ачдым. Јатмышдын?

Серкеј. Узанмышдым.

Алијэ. Лора хардадыр?

Серкеј. Кетди.

Алијэ. Бу нэ селигэсизликдир? Һэр јери тоз басыб, дөшэмэ лэкэ-лэкэди. Сэнин чэкмэлэрин елэјиб? Еһ, Лора, Лора, неч селигэ-сәһма-на өјрэнэ билмир. Шотка вэ эски хардады?

Серкеј. Лазым дејил. Лора кетди.

Алијэ. Нэ олар, лап јахшы, шотканы вер. Гајыдар көрэр ки, мэн-зили нечэ тэмиз сахламаг лазымды. Һэм дэ бу чүр көзэл мэнзили. Пән-чәрэдэн көр нечэ мэнзэрэ ачылыр. Мэтбәхи дэ ә'ла, нэ алчагдыр, нэ чох јүксәк. Бәхтиниз кәтириб.

Серкеј. Кәтирмәјиб бәхтимиз.

Алијэ. Јохса јенэ клиникада ишлэрин корланыб?

Серкеј. Евдэ корланыб. Лора кетди.

Алијэ (Һ е ј р ә т л ә). Кетди?! Һара кетди? Нэ вахт? Қимлә?

Серкеј. Бу даһа тәфәрруатды. Әсас мәсэлэ будур ки, онун әри ән ади, јолсуз, фәрсиз бир ескулап чыхды, үстәлиқ Лоранын ондан ушағы олмады.

Алијэ. О, үмид едир ки, јашы гырхдан хејли өтәндән сонра ушаг-лары олачаг?

Серкеј. Инанмырам. О, садәчә белә гәрара кәлиб ки, раһат автомо-билдә, таныш јолла сәфәрини давам еләсин.

Алијэ. Дүзүнү де. Бәлкэ Нэрминэнин дэ нэ исә бир тәгсири вар?

Серкеј. Әксинә, о һәмишә бизим кәскин мүбаһисәләримизи јумшал-дыбдыр. Кәлиб ширин-ширин данышар, атылыб-дүшәрди, истәр-истә-мәз јумшалардым. Сонра тамам јадымдан чыхарды ки, евдә инчиклик олуб. Доғру дејирәм.

Алијэ. Анчаг һәр кәлиши илэ Нәрминә Лоранын јадына салыб ки, өз ушаглары јохдур. (Бир мүддәт сусдугдан сонра). Онун үнваныны мәнә вер.

Серкеј. Үнваны илэ марагланмадым. Билсәјдим дэ вермәздим. Гур-тарды. Она инамымы итирдим

Алијэ. Бизим сирримизи ачмаз ки?

Серкеј. Үрәјимдә ону нэ гәдәр сөјсәм дэ, мә'рифәтли гадындыр. Һә-лэ бундан башга фикирләширәм, она мүәјјән дәрәчәдә бәраәт дэ газан-дырырам. Мәнимлә јашамаг чәтиндир, Алијэ, чох чәтиндир.

Алијэ. Өзүнә гара јахма, Серјожа. Дәрд кәләндә исә... (К е д и р, ш о т к а н ы в э э с к и н и к ә т и р и р.) Дәрд кәләндә, мән Вересајевин әсәриндә охумушам, неч вахт ишсиз отурма, әлләрини јанына салма. Кәрәк илһамла, һәвәслә бир иш көрәсән. Инди бах, биз чошгун илһамла еви селигәјә салачағыг. Палчыг дөјәнини чыхарт, шотканы көтүр!

Серкеј. Күлмәлисән, Алијэ.

Алијэ. Башла, башла. Серванты бу јана чәк.

Серкеј. Ағырдыр.

Алијэ. Елә ағыр олдуғу үчүн дејирәм чәк. Сән ахы кишисән.

Серкеј (с е р в а н т ы ч ә к и р.) Уһ, шогәрнб!

Алијэ. Шотканы көтүр.

Серкеј. Ону ислатмаг лазымды.

Алијэ. Ислатмышам. Сүртәлә...

Серкеј. Вар күчүмлә силирәм.

Алијә. Бир аз да күч гој. (Бирдән столун конарындан жапышыр).

Серкеј. Нә олду?

Алијә. Стул вер. Јыхылырам.

Серкеј (стул чәкиб ону әлләшдирир). Башын кичәлләнди?

Алијә. Кичәлләнир демәк олмаз... Бир тәһәр олурам, елә сусталырам. аз галырам јыхылам. Ајагларым, әлләрим кејләшир, боғазым гурујур..

Серкеј. Тез-тез белә олурсан?

Алијә. Бу һәфтә икинчи дәфәдир.

Серкеј. Анализә верибсән?

Алијә. Јохлајыблар, һәр шеј нормададыр, бирчә ганым каһ јахшы олур, каһ пис. Бу да ахырынчы јохлама. (Кағызы Серкејә верир).

Серкеј (диггәглә охујур). Иштаһан нечәдир?

Алијә. Јахшы дејил.

Серкеј. Үрәкбуланман олур?

Алијә. Һәрдән.

Серкеј. Ганыны беш күндән бир јохлатдырачагсан. Анализләрин нәтичәсини мүтләг мәнә кәстәрәчәксән. Ииди мән сәнә елә бир дәрман верәчәјәм ки, һеч бир аптектә белә шеј јохдур. Бир чүр гәтранды, булудлардан јухары гајаларда олур. Адамлар та гәдимдән онун көмәји илә зәифлијә, сүстлүјә үстүн кәлибләр. Елә бахма мәнә. Һәлә Ибн Сина бә'зи хәстәликләри чивә бухары илә мүаличә едирмиш. Ондан сәккиз әср сонра Авроианын аптекләриндә салварсен заһир олуб ки, әсәсән чивә маддәләриндән ибарәтдир. Тәбабәтин јоллары узундур, амма бир чох шәфаверичи маддәләр лап бөјрүмүздәдир, әлини узат, көтүр.

Алијә. Доғрудан да. Космоса учуруг, Марсын вә Венеранын сирләрини ачмаға, Ајда кәзмәјә башлајырыг, амма инсанын зәриф дәрисинин алтындакы аләмә һәлә ахырадәк нүфуз етмәмишик. Һардады о дәрманын?

Серкеј. Бу дәгигә чыхардым. (Ч а м а д а н д а а х т а р ы р.) Инди чә кәтирмишәм. Һә, Небитдағда Муса дајыны көрдүм ахы. Јашы јетмиши өтүб, буруглардан ајрылмыр.

Алијә. Анам өләндән сонра мә'дән онун үчүн еви, аиләни әвәз едир. Јазырам кәл, кәлмир. Сәнинлә әввәлки кими сојуг иди?

Серкеј. Хасијјәти елә һаманкыдыр. Һеч марагланмады мән Түркмәнистана нә мүнәсибәтлә кедиб чыхмышам. Тәкчә Нәрминәни чох вә әтрафлы сорушду.

Алијә. Оунула мәктублашыр. Һәтта јазыр кәлиб сәни көрмәк истәјирәм.

Серкеј (нә һ а ј ә т, а х т а р д ы ғ ы н ы ч а м а д а н д а т а п ы р). Тапдым. Өвкәләјиб дүјү бојда елә, уд. Күндә үч дәфә, јемәкдән сонра.

Алијә. Јахшы. Сәнин тәчрүбә довшанын оларам.

Серкеј. Бурада довшана ештијач јохдур. Бу дәрман һеч бир зијан вура билмәз.

Алијә. Тәки хејри дәјсин. Һалым јахшылашды. Башла көрәк, вар күчүнлә чәк шотканы!

Серкеј. Чалышырам. Бәс Нәрминә һаны? Бура кәлмәк истәмирди?

Алијә. Мүтләг кәләчәк. Тбилисидән бу күн гајыдыр. Загафгазијанын теннис јарышларында икинчи јер тутуб.

Серкеј. Ај гочаг! Ағыллы иш көрмүшәм ону бәдән тәрбијәси институтуна һәвәсләндирмәкдә. Өзү идманчыдыр, башгаларыны да өјрәдәчәк. Бундан јахшы нә ола биләр ки, әтрафында һамы сағлам, көзәл олсун, һамы даһа көзәл, даһа сағлам олмаға чалышсын.

Алијә. Фикирләрин пис дејил, амма пианинонун тозу галыб, јадындан чыхартма.

Серкеј. Чыхартмарам.

Алијә. Телевизору сөндүр.

Серкеј. Олду, телевизору сөндүрмөк!

Алијә. Сән ишлө, мән јаваш-јаваш кедим.

Серкеј. Гој сәни јола салым. Бу дөгигә машыны гараждан чыхар-дарам.

Алијә. Бирчө о галмышды. Мән өз гоша машынымла—пијада һәлә евләрә кетмәлијәм:—ушаға банка гојачам, сәтәлчәм олмуш бир гарыја пенисиллин вурмалыјам. (А ј а г а д у р у р .) Башыны дик тут, Серкеј.

Серкеј. Дик тутурам, ашағы салмырам.

Алијә. Дүнјанын ишинә бах! Бир-биримизә нечә јарашырыг, әкәр орталыгда севки олсајды...

Серкеј. Олсајды, Алка!

Алијә (а һ ч ә к и р). Неч олмаса Нәрминәнин бәхти кәтирәјди.

Серкеј. Инсана гүввәт верән үмиддир.

Алијә. Кетдим. Гапыны ачыг гојурам ки, һава тәмизләнсин.

Серкеј (д и в а н ы ј е р и н д ә н ч ә к ә р ә к). Һә, ачыг гој.

Алијә кедир. Серкеј шотканы атыб столун үстүндән вазы көтүрүр, јерә чырпыб сындырыр, сүфрәни дартыб туллајыр, креслопу ајағы илә кәнара итәләјир. Нәрминә вә Заур кәлир.

Нәрминә Нә олуб бурада белә? Гапы тајбатај ачыг, отағы елә бил талан еләјибләр. Оғру кәлиб нәдир?

Заур (а з а ч ы г к ә к ә л ә ј ә р ә к). О-о! рулар те-телевизору нијә ишләтсинләр ки?

Нәрминә. Дүз дејирсән. Бәс онда нә олуб белә? Лора хала! Ата!

Серкејин сәси. Мән јатаг отағындајам. Палтарымы дәјишиб кәлирәм.

Нәрминә. Нә вахт кәлибсән?

Серкејин сәси. Күндүз.

Нәрминә. Мән дә гатардан дүшүб дүз бура кәлмишәм. Ев нијә бу күндәдир?

Серкејин сәси. Јығышдыран арвад тәзәчә сәлигәјә салмаға башламышды ки, евиндән чағырдылар. һәр шеји нечә вар, атыб кетди.

Нәрминә. Вазы да сындырыб.

Серкејин сәси. Чанын сағ олсун.

Заур. Нәрминә, мән кедим, дәһлиздә, ја мәтбәхдә көзләјим.

Нәрминә. Горхдун?

Заур. Бир аз сы-сыхылырам. Сән башла, сонра мәни чағыр.

Нәрминә. Ди јахшы, кет. Мәрдлик вә мәтанәт тәчәссүмү. Чемпион.

Заур кедир, Серкеј јатаг отағындан гајыдыр.

Серкеј. Салам, гызым. Гәләбән мүнәсибәтилә сәни тәбрик едирәм!

Нәрминә. Салам! Чәми-чүмләтаны икинчи јерә чыхдым. Анам хә-бәр верди сәнә?

Серкеј. Бурадајды, бир аз әввәл кедеб.

Нәрминә. Бир һадисә-зад олуб?

Серкеј. Нә ола биләр ки? Елә-белә, кәлмишди сөһбәтә.

Нәрминә. Мәним барәмдә?

Серкеј. Тәкчә сәнин барәндә јох. Амма сәнин һаггында да данышырдыг.

Нәрминә. Нә дејирди?

Серкеј. Сән бу күн сөзлү адама охшајырсан, гызым!

Нәрминә. Сән дә бир чүрсән, фикрин елә бил ајры јердәди.

Серкеј. Ола биләр. Јол мәни јоруб. Бу саат кофе дәмләрәм.

Нәрминә. Истәмәз, лазым дејил, ата... Сонра мән өзүм дәмләрәм. Инди... әввәлчә... биз кәрәк данышаг.

Серкеј. Нә барәдә данышаг? (Өз дәрдини дүшүнәрәк.) Билирсән, гызым...

Нәрминә. Мән өзүм данышмалыҗам... мән демәлиҗәм...

Серкеј. А-а... Нә олар, отураг, данышаг. Сәни динләјирәм.

Нәрминә. Билирсән, атачан... һеч билмирәм нечә дејим... Елә бир вахт, дәгиг десәк, елә бир јаш кәлиб чатыр ки... Јә'ни демәк истәјирәм һәјатын елә бир мәгамы кәлир ки...

Серкеј. Бәли, истәр-истәмәз фикирләшмәјә башлајырсан ки, даһа вахтдыр, әрә кетмәк лазымдыр.

Нәрминә. Быј, нә билдин, ај ата?

Серкеј. Әсил вахтыдыр. Бир аз да кечиб, ијирми үчә аз галыб. Бәс о гочаг кимдир?

Нәрминә. Заур һачыјев. Мәндән бир курс јухарыда охујур. Кимнастдыр, чемпиондур.

Серкеј. Һә, гәзетләрдә һаггында охумушам. Пыртдашыг кур сачлары вар, белә саггаллы...

Нәрминә. Саггалы јохдур, анчаг бир аз сачы узундур. Бакеһбардлары вар.

Серкеј. Вә, әлбәттә, алабәзәк көјнәк кејир?

Нәрминә. Өзүдүр ки, вар. Көј-сары-ал-гырмызы-јашыл.

Серкеј. Јахшы, гызышма. Мән исләмирәм ки, әксинә, өзүм тәзә дәнбә ујғунлашырам. Бир галстук алмышам, ени јарым метр олар. (Нәрминәнин башыны тумарлајыр.) Еһ Нәрминә, Нәрминәм мәнним! Гој узунсач олсун, алабәзәк көјнәк кејсин, тәки ағлы башында олсун, үрәји тәмиз, нәчиб олсун.

Нәрминә. Чох ағыллы оғланды, үрәји дән төртәмиз! Үмумијјәтлә, дүнјада ондан јахшы адам јохдур!

Серкеј. Каш һәмишә сәнә белә кәлсин.

Нәрминә. Һәмишә белә олачаг. Өмрүмүз боју. Анама вә Лора халаја өзүн дејәрсән?

Серкеј. Анана дејәрәм, амма Лора халаја — чәтин. (Бир мүддәт сусараг.) Лора халан кетди.

Нәрминә. Һара кетди?

Серкеј. Әрини атан арвад һара кедир? Мән сәнин ананын јанындан кетдим, Лора—мәним јанымдан.

Нәрминә. Белә лазымды сәнә! Чәзаидыр, чәк! (Өзүнү итиришиш). Инди бәс нечә олачаг?

Серкеј. Талә зәрбә вуранда кәрәк мөһкәм дајанасан, дуруш кәтирәсән, Нәрминә. Аз галырсан јыхыласан, анчаг кәрәк вар күчүнү топлајыб давам кәтирәсән. Бәс сонра? Сонра ирәли!

Нәрминә. Бәлкә..

Серкеј. Дејирсән: о гајыдар?

Нәрминә. Бәлкә сән гајыдасан? Анамын јанына...

Серкеј. Јох, гызым... Көрүрсән, бах, ваз сыныб, гырыг-гырыг олуб. Сән ону нечә јапышдырсан да чат-чат галачаг. Биз Алијә илә чоһдан бу гәрара кәлмишик ки, бәрәбәр јашаја билмәрик.

Нәрминә. Мән дән сизи бир-бирнизә мөһкәм бағлаја билмәдим.

Серкеј. Сәнин шикајәт еләмәјә әсасын јохдур: ахы биз икимиз дән сәнә јахшы бахырдыг.

Нәрминә. Јахшы демәк аздыр, ә'ла бахырдыныз! Мәнә елә кәлирди ки, садәчә, атам вә анам ајры-ајры евләрдә јашајырлар. Сән мәнни бағышла, ата, һеч мүнәсиб олмајан белә бир вахтда Заурла бәрәбәр гачыб јанына кәлмишәм...

Серкеј. О бурдадыр?

Нәрминә. Утаныр сәндән. Мәтбәхдә әjlәшнб.

Серкеј. Нечә jә'ни белә ниjә? Чағыр ону бурал!

Нәрминә. Бәлкә башга вахт—сәнин кефин jахшы оланда кәләк?

Серкеј. Кефим лап кәзәлдир! Чағыр.

Нәрминә. Заур!

Заур кәлир.

Заур. Са-салам.

Нәрминә. Өзүнү итирмә елә. Таныш олун: бу мәним атамдыр. Бу да Заур...

Серкеј. Таныш олаг. (Паузадан сонра). Араг ичирсән?

Заур. He-неч дилимә дә вурмурам. Мән идманчыјам.

Серкеј. Идманчылар вар, елә вурурлар ки! Мәним бир хәстәм вар, футболчудур, һәр ојундан сонра ичир. Сигарет чәкирсән?

Заур. О-о да мәнә олмаз.

Серкеј. Инди биз бир истиснаја јол верәрик. һардаса мәним бир шүшә «Көј көл»үм вар иди... Ә'ла конјакдыр. Франсызлар вурдулар, ағызлары ачыг галды. (Пијаләләрә конјак төкүр.) Демәли, кәлибсиз мәним разылығымы алмаға. Разыјам. Саламат олун, хош-бәхт олун

Нәрминә. Чалышарыг, атачан!

Заур. Са-сағ олун.

Серкеј. Инди биз сәнинлә сигарет чәкәчәјик.

Заур. Мән чәкмирәм ахы.

Серкеј. Бу күн чәк. Дејирәм jә'ни өзүнү сәрбәст һисс еләјәсән. Бәрабәрлик олсун арамызда. (Сигарет чәкир.) Јахшы, анана әввәлчә мән бүтүн проблеми изаһ еләрәм, сонра сиз өзүнүз онун јанына кәдиб әтрафлы данышарсыз. Мәним суалым-филаным јохдур. Әjlәшә би-ләрсиз, јох,әкәр тәләсирсинизсә...

Нәрминә. Биз театра чатмаг истәјирик.

Серкеј. Јүјүрүн.

Заур. Сағ олун, һәләлик, Серјожа дајы.

Нәрминә. Сән гијамәт кишисән, ата. Көрүрсән, Заур даһа кәкәлә-мир.

Нәрминә вә Заур кедирләр. Серкеј шүшәни јеринә гојур. Саатын зәнки вурур.

Серкеј. Вахт дајанмадан учур. Нәрминә әрә кедир. (Столун үстүндәки почту нәзәрден кечирир, мәктублардан бири ону марагландырыр.)

«Әзиз һәмкарым, бу илин әввәлиндә тәсадүфән адјувантлар һагғында сизин китабчанызы охудум. Мән өмрүмүн чохуну бу мәсәләјә һәср етмишәм. Тәдгигат вә тәчрүбәләр нәтичәсиндә чох мараглы клиник мәлүмат топламышам. Тамамилә ајдындыр ки, бизим сә'јләримизин бирләшмәси елм үчүн фајдалы олар. Доғрудур, бир чох мәсәләләрдә мән сизинлә мүбаһисә етмәк истәрдим. Мәһз биркә чалышмаг мәгсәди илә гаршыдакы пајызда, мә'зунијјет вахты Бакыја кәлмәк вә сизинлә шәхсән көрүшмәк истәјирәм. Һөрмәтлә, һәмишә сизин доктор Шабанов. Минск. Экспериментал керантолокија институту». Сағ ол, доктор Шабанов! Мүбаһисә ет мәнимлә! Чох көзәл олар! Сыраларымыз артыр, бөјүјүр. Квасиитскинин једди бејни, једди башы да олса, стимулјаторларын тәрәфдарлары саатбасаат артыр. (Јатаготағына кечири.)

Ишыг сөнүр, јенидән јананда биз Алијәнин отағыны көрүрүк. О, јенә креслода јарыузанмыш һалда әjlәшнбдир. Телефон фәсиләсиз сәсләнир.

Алијә (өзүнү чәтинликлә әлә алараг.) Алло!... Прага? Ешидирәм! (Вар гүввәсини топлајараг.) Нәрминә, мәним

эзизим, чох никаран идим сиздэн. Телефонун јанындан чэкилмирэм... Мәнэ нэ ола билэр ки? Лап јахшыјам... Сэфэриниз нечэ кечир? Заур нечэдир? Кэз, неч нэјин фикрини чэкмэ. Турист гәпик-гурушуну хәрчлө, неч бир һәдијјә-филян лазым дејил! Чехијада мүмкүн олса Блестка кәндин кедин, чајын ғырағында балача бир кәнддир... Чајын да ады Блесткадыр... Чох көзөл јердир... Үчүнчү дөфәдир сәнә дејирәм ки, лап сағламам... Мәним әвәзимдән Зауру өп. Көзләјирәм, көзләјирәм сизи! (Дәстәји гојур.) Блестка, Блестка— һәмин о кәнддир, о чајдыр ки, атасыны орада мина мәнв едиб...

Ишыг сөнүр.

Алијәнин һәмин кичик мәнзили. Бакынын мүлајим октјабр күнләриндән бирдир. Сакитликдир.

Алијә еһмалча јерјәрәк отағы сәлигәјә салыр. Көрүнүр онун һалы чох псдир, лакин инадла ишини давам етдирир.

Пәнчәрәдән сәс. Алијә!

Алијә. Кимдир?

Сәс. Мәнәм, Гулам, јухары ејвандан. Јахын кәл.

Алијә. Кәлирәм.

Сәс. Алијә! Оғлум, билмирәм чох јемәкдәнди ја зәһәрләниб, ајыб олмасын, сыфрағ еләјир. Тә'чили јардым чағырым?

Алијә. Тә'чили јардым—мән. Бу дәгигә кәлирәм.

Сәс. Дејирләр ахы сән хәстәсэн.

Алијә. Нә олар хәстәјәм? Намысы бирдир—тә'чили јардымам. Чохлу илыг су һазырла. Инди кәлирәм. (Чыхыр.)

Ишыг сөнүр, јенидән јананда Серкејин гонаг отағыны көрүрүк. Серкеј гонағыны— сүмүк сағанатлы чешмәји олан долу бәденли, орта бојлу Шабанову ичәри кәтирир.

Серкеј. Бујурун ичәри.

Шабанов. Тәшәккүр едирәм. Демәли, таныш олаг: Доктор Шабанов.

Серкеј. Доктор Угалков. Серкеј Алексејевич.

Шабанов. Мән Рауф Мамедовичәм. Дәрһал дејә биләрәм ки, сизин арвадыныз чох сәлигәлидир. Отаг зөвглә бәзәниб, раһатлыгдыр, һәр шеј парпар парылдајыр.

Серкеј. Һәр шеји өзүм еләјирәм. Арвадым јохдур.

Шабанов. Анадәнкәлмә субајсыныз ја дул галмысыз?

Серкеј. Мәнимки үчүнчү вариантдыр. Бошамышам. Чәтин дәгигәләрдә силиб-сүпүрмәји исә мәнә башга бир гадын — мәним садиг јолдашым өјрәдиб. О вахтдаи бу мәним адәтим олубдур. Иш көрәндә адамын ејни ачылыр. Бизә дә ки, бу, өзүнүз билирсиниз, чох вачибдир.

Шабанов. Мән фикрими дағытмаг үчүн тикиш машынынын габағында әјләширәм.

Серкеј. Дәрзилик едирсиз?

Шабанов. Кичик оғлум дөрдүнчү синфә кечибдир. Анадан оландан бу күнәдәк онун бүтүн палтарларыны мән тикмишәм.

Серкеј. Нечә ушағыныз вар?

Шабанов. Чохдур. Дөрд ушагдыр. Бөјүјү евләниб. Көзләјирик нәвәмиз олачаг.

Серкеј. Көзәл шејдир чохушаглы олмаг.

Шабанов. Сиз бу сөзләри гүссә илә дединиз, Ушағыныз јохдур?

Серкеј. Вар. Гызым вар. Бириичи арвадымдан. О да әкәр мән бир шеј гаңырамса, јахын кәләчәкдә бизә бир нәвә бағышлајачаг — гыз ја оғлан. Чај ичәрсиз, ја кофе?

Шабанов. Вазда говрулмуш бадам көрүрэм вә гејри-ихтијари кон-
жак ичмәк истәјирәм.

Серкеј. Бах. бу. әсил киши сөһбәти олду. (Шүшәни чыхардыр). Ја-
шасын аловлу маје!

Шабанов. Амма икимиз дә һәким олдуғумуз үчүн азча ичәчәјик!
Гајдасынча...

Серкеј. Индики һалда «гајда» сөзүнә чох фәрди јанашмаг лазым-
дыр. Фужерә төкүм, ја румкаја?

Шабанов. Бу шишгарын румкаја. Әлбәттә, көрүшүмүзүн әһәмијјә-
тннә көрә даһа бөјүк пијаләдә ичмәк оларды.

Серкеј. Сизин сағлығыныза.

Шабанов. Сизин, доктор. Мүбәһисә едәчәјик, амма китабыңыз хо-
шума кәлди. Һәм дә тәкчә фактлара көрә јох, онларын чоху мәнә мә-
лум иди, әсасән е'тигадыныза көрә.

Серкеј. Алабаш өләндән мәним никбинлијим хејли азалыб.

Шабанов. Алабаш, итдир?

Серкеј. Бәли. Чох зорба саркомасы вар иди. Мән она «НРВ» вур-
маға башладым. «НРВ» барәдә бир шеј ешидибсизми?

Шабанов. Әлбәттә ешитмишәм, һәмин о нефт маддәси ки, бир-
дән-бирә көјә галдырдылар, сонра да тез јерә басдырдылар.

Серкеј. Амма гүдрәтли иксирдир. Чох күчлүдүр. Шиш кичилмәјә
башлады. Дөнүб олду нохуд бојда. Вә бирдән, һеч көзләнилмәдән ит мио-
кард инфарктындан өлдү.

Шабанов. Һеч дә тәәччүблү дејил. Сиз, достум, балта илә иш кө-
рүрсүнүз, һалбуки, ән инчә зәркәр әләтләри илә ишләмәлисиниз.

Серкеј. Мәнимки далбадал кәтирмир. Көмәкчиләримин үчдә бири
мәни атыб кедиб.

Шабанов. Буна тәәссүфләnmәјин. Онлар кедибләр, башгалары кә-
ләр.

Серкеј. Сөз јох ки, белә олачаг. Анчаг бизә елә кәлирди ки, артыг
гајнајан чајданын јанында дајанмышыг, гапағы бухардан атылыб-дү-
шүр.

Шабанов. Чајданын атылыб-дүшән гапағындан паровозун һәрлән-
нән чархыпадәк чох бөјүк мөсафә вар! Стефенсона хејли вахт лазым
олду.

Серкеј. Јаблочкинин лампасындан телевизор экранынадәк даһа
чох вахт кечди.

Шабанов. Бәлкә дә ән ағыр хәстәликләри «НРВ» илә вә мәним Си-
бир лимонумла сағалтамајачаглар... бәлкә дә универсал шәфа васитәләри
тамам башга чүр олачаг. Чох вачибдир ки, дөјүш кетсин, мүбаризә дә-
јанмасын. Бу, јекәнә мүһарибәдир ки, һүдудлары јохдур.

Серкеј. Инсанын сағламлығы угрунда мүһарибә... Гәрибәдир, мәни
тәзә стимулјаторлар ахтармаға вадар едән дәфтәрдәки гејдләр мәнз бу
сөзләрлә башланыр. (Јешикдән Рауфун дәфтәрини чыхардыр). Бир нә-
фәр һәрби һәкимин гејдләридир.

Шабанов (боғуг бир һәјәчанла.) Бу дәфтәр сизин әлинизә
нечә кечиб?

Серкеј. Суала гаршы суал: Сиз нә үчүн белә һәјәчанландыныз?

Шабанов. Иш орасындадыр ки, мән... бу дәфтәр...

Серкеј (бүтүн варлығы илә Рауфа тәрәф.) Сизин дәф-
тәриниздир? Сиз һәмин о Рауфсунуз?

Шабанов. Мән ахы адымы чох ајдын дедим: Рауф Мамедович.

Серкеј. Сиз... Сиз һәлак олмајыбсыныз? Блестка кәндиндә, Чехосло-
вакија илә Алманијанын сәрһәддиндә...

Шабанов. Белә мүфәссәл мә'луматы һарадан алыбсыныз? Бәли, биз чаҗы кечирдик, үстүмүзә мина дүшдү, мәни саһилин јанындакы коллу-ға атды вә мән орада үч сутка јатыб галдым. һүчүм едән һиссәлә-дин санитарлары мәни тапыб апарырлар. Сонра госпитал, һәрәкәтсиз-лик, лал вә кар олмушдум... Јалһыз мүһарибәдән сонракы ил јаваш-јаваш сағалмаға башладым.

Серкеј. Бәс дәфтәри вердијиниз гызы ахтармадыныз?

Шабанов. Ахтардым. Дилим ачылан кими, һәрәкәт едә билән кими ахтармаға башладым. Мәнә јаздылар ки, о, Берлинин јанында һәлак олуб. Мәрми партлајанда ториаг үстүнә соврулуб, алтында галыб.

Серкеј. О да, көрүнүр, чаһалајыб, әлләшиб, торпағын алтындан би-зим бу кен дүнјамыза чыхыб.

Шабанов (аз гала пычылты илә.) Хаһиш едирәм... Хаһиш едирәм о фужери долдурун.

Серкеј. Рәнकिनиз чох гачыб. Гөј сизә үрәк дәрманы верим.

Шабанов. Фужер! (Бир нәфәсә ичир). О һарада олур?

Серкеј. Јахындадыр.

Гапынын зәнки сәсләнир.

Бир дәгигә. (Ағлајан Нәрминә илә гаҗыдыр).

Нәрминә. Фәлакәтә бах. Көр нә мүсибәтдир, ата!

Серкеј. Бир де көрүм, нә олуб ахы?

Нәрминә (һычгыраараг). Заурун голу сынды. Мәшг вахты, паралел тирләрдән јыхылды. Апардылар хәстәханаја.

Серкеј. Сағалар, тәзәдән тирләрдә һүнәрини көстәрмәјә башлајар.

Нәрминә. Елә иш ордадыр ки, даһа бачармајачаг. Ағыр сыныгдыр— хирсәји парчаланыб. Чәрраһлар консилиума јығышдылар, һамысынын сәји бирдир: әли ишләјәчәк, амма кимнастикадан һәмишәлик ажрылма-лыдыр. Фәлакәтдир! (Ағлајыр).

Серкеј. Сән дә о саат дәли олуб гачдын бура?

Нәрминә. Бәс һара гачајдым?

Серкеј. Елә бура, анчаг ағламағын наһагдыр. Бу һәлә фәлакәт де-јил.

Нәрминә. Ахы, бу онун сәнәтидир, о, идман устасы олмаг үчүн доғу-луб, нәһајәт, бу онун адыдыр, шөһрәтидир!

Серкеј. Дәсмалыны чыхарт, көзләринин јашыны сил, сакит ол. О ахы мәшгчидир. Бир аз јатар, сағалыб дура, башгаларыны чемпион олмаға һазырлајар.

Нәрминә. Мән дә она белә дејирәм.

Серкеј. Даһа мөһкәм инадла де. Буну да де ки, оғлун олачаг, бөјү-ләчәк, атасындан кимнастика өјрәнәчәк. Вә јенә онун ады курлајачаг. Кичик һачыјев.

Нәрминә (бир гәдәр сакит оларараг.) Сәнә гулаг асандан сонра һәр шеј елә садә, елә асаи олур ки, ата!

Серкеј. һәјатда һәр шеји көрәндән сонра, гызым, асаиы чәтиндән ајырмағы өјрәнәчәксән. Сәнин вәзифән будур — кәрәк отурасан онун чарпајысынын јанында, о зарымагдан әл чәкәнәчән ејни сөзләри дејәсән. Ишмини гуртаран кими мән дә кәләрәм ора.

Нәрминә. Јахшы, мән кедирәм. Бағышлајын. (Кедир).

Серкеј. Мүһарибәни анчаг кинода көрүб. Она көрә дә һәр хырда шеј көзүндә бөјүјүб фәлакәтә чеврилир. Сиз нијә сусдунуз?

Шабанов. Мәнә елә кәлди ки, о нә иләсә,— дүздүр чох думанлы, чох гзаг— Алијәни хатырладыр.

Серкеј. Алијәнин гызыдыр.

Шабанов. Амма... ахы о сизә «ата» дејирди.

Серкеј. Мән онун атасыјам.

Шабанов. Сиз... сиз Алијә илә евләнибсиниз? О кәрәк...

Серкеј. Бәли, о, ушаг көзләјирди. Ушаг да атасыз ола билмәзди.
Она көрә мән Лораны баша салдым ки...

Шабанов. Нечә дединиз? Лораны?

Серкеј. Бәли, Лора мәним нишанлым иди. Ону инандырдым ил, мән Алијәјә көмәк етмәлијәм, тәгсири өз бојнума көтүрмәлијәм.

Шабанов. Давам етмәјә биләрсиз. һәр шеј ајдындыр.

Серкеј. Дәрман верим?

Шабанов (дәрдин ағырлығындан санкн өзү илә дән шыыр.) Илаһи, мән һәр шеј көзләјә биләрдим, лакин буну... Ләһнәтә кәлсин мұһарибәни, аз гала отуз ил кечиб, амма онун фәлакәтләри индә дә гар учгуну кими адамын башына төкүлүр.

Серкеј. Бәли, 25 илдән чождур. Агры күтләшиб, эзаблар, мәһрумләјәтләр, чамырлы чығырлар унудулуб. Анчаг бизим јолдашығымыз галыбдыр.

Шабанов. Сизин бу јолдашыңыз бәс нә егсин? (Тәләсик). Мән Тивнаја, арвадыма һәр шеји данышарам, о, баша дүшәр. Биз сизинлә бәрабәр һәгигәти ачыб Нәрминәјә дејәрик.

Серкеј. Јох, Рауф, Нәрминәјә тохунмаг олмаз. Биз јаралары шүбһәличә етмәлијик, тәзә јара вурмаға һаггымыз јохдур.

Шабанов. Бәс нә едим?

Серкеј. Бу сирри билән дөрдүнчү адам олун. Бүтүн галан мәсәләләрдә, дипломатларың дили илә десәк, «статус-кво», јә'ни мөвчуд вәзијјәт галыр, һеч нә дәјишмир.

Шабанов. Бәс Алијә илә мән көрүшә биләрәмми?

Серкеј. Алијә илә — мүтлөг. Ики ағыл бир ағылдан јахшыдыр. Бизим борчумуз ону мүаличә етмәкдир, һәрчәнд, мәнчә, мүаличәдән кәчиб.

Шабанов (ј а в а ш ч а). Хәрчәнкдир?

Серкеј. Лејкемијаның ағыр формасыдыр.

Шабанов. Дәрд үстүндән дәрд кәлир. Өзү билир?

Серкеј. Дејәсән думанлы шәкилдә билир, анчаг гәти јох.

Шабанов (с а ч л а р ы н ы е ш ә р ә к.) Биз онун уғрунда вурувша чағы, еләдирми? Адјувантлары һүчума көндәрәрик.

Серкеј. Көндәрмишәм. Иидијәдәк билдикләримин һамысыны. Ортодокслар мәни тикә-тикә доғрајардылар, амма мән онун өмрүнү бир илдән артыг узатмышам, бу да бөјүк шејдир.

Шабанов. Чалышарыг биркә сә'јимизлә ону мүмкүн гәдәр чох јашадыг. Бернард үрәји көчүрмәјә башлајанда ону да динч гојмурдулар. Һалбуки белә операсијалар адамларың өмрүнү бир ил, ики ил узатды. Бири вар, сәккиз илди јашајыр... Марк Аврели дејиб ки, јашадығымыз һәр күн көзләнилмәз бир һәдијјәдир. О һәлә кәзә билир?

Серкеј. Кәзир. Индичә јаныма кәлмәлидир.

Шабанов. Бураја?!

Серкеј. Лап јахында олур. Тез-тез кәлир. Бу күн кәлиб микстурә апармәлидыр. Фикирләшиб онун үчүн бир шеј дүзәлтмишәм. Сонра дејәрәм нәдир.

Шабанов. Биз нечә көрүшәчәјик?

Серкеј. Чох садә. Инсанчасына—мән көрүшүн мәзmunуну нәзәрләтутурам. Формасына кәлдикдә — бу сизии шәхси ишиниздир. Өзүшүзү евдә һисс еләјин—өз евиниздә. Мән Заурун јанына кетмәлијәм. Бу да бир дәрд олду. Анчаг башгаларына тез-тез мәсләһәт көрдүјүм кими башымызы дик тутат! (Кедир).

Шабанов. Башыны дик тут. Бу һеч бир хусуси сә'ј тәләб етмир. Башыны галдыр, дишләрини дишләринә бас, ирәли бах. (Отагда варкәл етмәјә башлајыр.) Бәс ирәлидә иә вар? Мәни инди Алијәнин үзүнә нечә бахачағам? О мәнә нечә бахачағ? (Көрүшү тәсәввүр едәрәк.) О, бах бурдан кәлир. Әввәлчә танымыр, сонра сојуг, лагејд бир тәрзәдә додагларыны бүзүр, өзү дә башдан-ајаға бүзүшүб хырдача јумаға чеврилир... Мән дә онун кими... «Алијә, бу мәнәм»—дејиб әлими она узадырам. «Таныдым»—о, боғуг сәслә чаваб верир. Мәним дә сәсим лап јавашдан чыхыр, елә бил өзкәсинин сәсидир... «Инан ки, мән мүгәссир дејиләм, ишләр белә кәтирди»—дејирәм. Јох, белә олмајачағ... Мән отагда кәзинирәм, о исә диванда бүзүшүб отуруб. «Бир-бирмизиди јахшы ахтармамышыг»—Алијә дејир. «Еләдир»—бојнума алырам. Һалбуки үрәјимдә онун фикри илә разылашмырам. Ахы онун вә мәним һәлак олмағымыз һаггында хәбәрләр чох гәти иди. Гәрәз, столун башында үзбәүз әлләширик, сөһбәтә башлајырыг. Нәдән десән данышырыг, тәкчә бизим јеканә, тәкраролунмаз севкимиздән башга... Һәтта о күнләри дә хатырламырыг, елә-белә сөһбәт едирик... «Инди өзүнү нечә һисс едирсән?»—мән һәкимсајағы сорушурам. (Пәнчәрәнин өнүндә саға-сола кедир.) «Јахшы дејиләм, — чаваб верир, — зарафат дејил, әллини өтмүшәм». «Әши, бу ки, һәлә ушағ јашыдыр»—Мән зарафата кечирәм. Ајаға дуруб столун дөврәсиндән она јахынлашырам. «Үмидварам ки, елә бир чидди шеј јохдур. Биз Серкејлә... атасынын ады нәдир? Јадымдан чыхыб. Хүләсә... биз һәмкарым Угалковла бирликдә сәни јахшыча мүәличә едәрик». «Тәшәккүр едирәм»—Алијә чаваб верир. Сонра галхыр, дәрманы көтүрүб кедир. Мән отағын ортасында донуб галмышам, башым партлајыр, үрәјим елә дөјүнүр, елә бил чәкичлә вурурлар... Сонра, сонра бүтүн ирадәми топлајыб өзүмү елә алырам, конјак төкүб чәкирәм башыма...

О сөзүнү тамамлајанда ишыг јаваш-јаваш сөнүр, јенидән јананда тамамилә башга бир сәһнәни көрүрүк: бир-биринин әлиндән тутарағ, һәдсиз дәрәчәдә хошбәхт Алијә вә Рауф диванын үзәриндә әлләшибләр.

Шабанов. Јадындамы, Блестканын саһилиндә мән сәни гајығын јанында көзләјирдим. Бир дә көрдүм чәкмәләрини чижиндән асыб, јаш отларын үстүндә ајағјалын кәлирсән...

Алијә. «Нејнирсән, ај дәли? Сојуг дәјәр!» — сән гышгырдын, сонра мәни галдырыб гајыға отуртдун, биз о бири саһилә, балача евимизин јанына үздүк.

Шабанов. Чохму гочалмышам?

Алијә. Елә дә јох. Чох бөјүјүбсән, белә нечә дәјәрләр, кишиләшибсән. Сачларын һеч ағармајыб. Амма узадыбсан, о вахт сән көдәк кәсдирәрдин. Јаман сеvirдим сәни, бојнундан алнына, јаваш-јаваш тумарлајым.

Шабанов. Јаваш-јаваш.

Алијә. Бах, белә... Сонра бармағымы алнындан кәздирә-кәздирә бурнуна, додагларына, чәнәнә јендирмәји сеvirдим. Јатанда елә сәссиз вәфәс алардын ки, гаранлығда мәнә елә кәләрди сән јохсан...

Шабанов. Алјонка, бизим севкимиз сәһрли бир нағыл кими, әфсанә кими көзәл иди.

Алијә. Мәним торпағ алтында галдығымы ешидәндә чох кәдәрләндиң?

Шабанов. Әввәлчә инанмадым. Сонра, елә ки, бу дәһшәтли хәбәри тәсдиғ етдиләр, һәтта өзүмү өлдүрмәк истәдим.

Алијә. Мән дә күлләләрин габағына атылырдым. Миналанмыш саһәдә сүрүнүрдүм, автомат атәшләринин алтында ајағ үстә ирәли јеријирдим... Күлләдән вә гәлләдән өлмәк гисмәтимдә дејилмиш...

Шабанов. Мәним дә талејим белә олду ки, өлмәдим, галдым.

Алијә. Нә вахт евләндин?

Шабанов. Дөрд ил сонра. Анчаг Тина илә мәнимки бизим севкими-зә гәтијјән бәнзәмир. О, ағыллы гадындыр, арамызда достлуг вар, сә-мимијјәт вар, аилә мүнәсибәтләри јахшыдыр, амма бунлар һамысы баш-га шејдир. Баша дүшүрсәнми?

Алијә. Баша дүшүрәм, Рауф, чох кезәл баша дүшүрәм. Елә буна көрә дә мән тәк галдым.

Шабанов. Сәнин үчүн чох чәтин иди?

Алијә. Мән һәјатда асан јол ахтармамышам. Һәмишә фәрәһлән-мишәм ки, хәстәләрә лазымам, онлара көмәк едирәм, телефонум ара вермәдән чинкилдәјир. Гызым көзүмүн габағында бөјүјүрдү, амма онун јанындан һафизәмдә һәр күн, һәр саат бизим Блестка чајы ахыр, сәсләнир, парлајырды.

Шабанов. Бизим Блесткамыз кими сәадәт һәр кәсә гисмәт олмур, елә дејилми?

Алијә. Гој бир дәфә дә бармағымы алнындан чәнәнә гәдәр кәзди-рим. Сорущурдум: «Севирсән?» Сән чаваб верирдн: «Мәним сәфәһ кә-зәлимин суалына бах! Өзү дә мән јатдығым вахт».

Шабанов. Мәним зәриф Алијәм, мәним севкилим.

Алијә. Сән Серкејин јанына нечә кәлиб чыхдын?

Шабанов. Һәкимлик ишимиздә биз һәмрәјик. О, мәнимлә сәндән ал-дығы дөфтәр васитәсилә таныш олуб, мән дә онун китабыны охумушам.

Алијә. Серјожа е'тибарлы достдур. Руһән күчлү вә сәдагәтли инсан-дыр.

Шабанов. Елә буна көрә ону инчитмәк истәмирәм. О, Нәрминәнин атасы олмаға алышыб, өјрәшибдир.

Алијә. Һәмишә дә атасы олараг галачагдыр.

Шабанов. Дајан, сән дә... Бәс мән нечә олум?

Алијә. Сәнин арвадын вар—Тина, дөрд ушағын вар. Нәрминә үчүн сән анчаг атасынын достусан.

Шабанов. Ону «гызым» адландырмаг һүгугундан һәмишәлик мән-румам?

Алијә. Бәли. Гызынын хатиринә.

Шабанов. Серкеј дә мәнә бу сөzlәри деди.

Алијә. Мән исә тәкларән дејирәм. Бу мәним вәсијјәтимдир.

Шабанов. Вәсијјәт етмәјә тәләсмә! Биз һәлә сәнин уғрунда дөјүшә-чәјик. Мән сәнин хәстәлијини нәзәрдә тутурам.

Алијә (күлүмсәјир). Буна ичазә верирәм. Мәним ахырынчы лабораторија јохламаларымы алыб таныш ол. Серкеј хаһиш етмишди, јохлатдырым. О, микстура гојмалыјды мәним үчүн, ону вер мәнә.

Шабанов. Одур, балача столун үстүндәдир.

Алијә (дәрманы көтүрүр). Сағ ол, әлвида, Рауф!

Шабанов. Сағ ол, Алијә, јахын көрүшәдәк.

Алијә Гој сән дејән олсун. (Кедир).

Шабанов. (сачларыны гарышдырыр; титрәјән әли илә коңјак төкүб ичир). Дөјүшмәк, вурушмаг, чарпышмаг... (Кабинетә кедиб гајыдыр, столун үстүндән шүшәни, румкалары, вазы көтүрүр. Алијәни анализ кағызла-рына далғын-далғын бахыр, сонра онлары кәнара го-јур. Тәләсә-тәләсә евин тозуну силир, сүфрәнин үстүн-дән черәк гырыгларыны јығышдырыб стуллары је-финә гојур.)

Серкеј (кәлир). Дөрд дөрд үстүндән кәлир. Заур даһа кимнас-тика илә мәшғул ола билмәз.

Шабанов. Чох тез чэкилрсэн өз мөвгејиндэн. Јелизаровун јанына апарарыг, Кургана. О, белэлэрини чох сағалдыб.

Серкеј. Апарарыг, жөрэк нэ олур. Алијэ уғрунда да ахырачан вурушачағыг.

Шабанов. Алијөнин вэзијјети ағырдыр.

Серкеј. Кэлмишди?

Шабанов. Аллаһ билир, бу вэзијјэтдэ о нечэ һэрэкэт едир.

(А н а л и з к а ғ ы з л а р ы н ы С е р к е ј э у з а д ы р.)

Серкеј. Он.. Бурада мәним Тибет микстурам нэ едэ билэр? Неч нэ, неч нэ! Галыр бирчэ...

Шабанов. (и с т е һ з а и л э) Жен-шен, мумијэ, «НРВ»?

Серкеј. «НРВ» сөһбәти гуртарыб. Нэ исэ башга бир шеј ахтармаг лазымдыр. (У з у н м ү д д э т с у с у р.) Бэс нэ едэк, элимизи сииэмизин үстүнэ гојуб тамаша едэк ки, о нечэ јаваш-јаваш кедир? Бир ил, јарым ил, бирчэ ај, неч олмаса бир күн гопардарыг ки?! Кечэ Ленинградла данышачағам, орада һәрби тибб Академијасында тәчрүбэ јолу илэ бир нечэ үмидсиз хәстәни сағалдыблар.

Шабанов. Амма нэзэрэ алын ки, биз дөһшәтли рисгэ кедирик. Ики-үч ил дэ удсаг, бөјүк шејдир. Лакин хәстэ һәлак олса, әлејһимизэ кедәләр елә һај-күј гопарачағлар ки!

Серкеј. Мән буну әввәлчәдән көрүр вэ гәтијјәтлә ирәли кедирәм. «Јашадығымыз һәр күн көзләнемз бир һәдијјәдир»—ким дејиб буну? (Б и р а н с у с а р а г.) Биз Гиппократын андыны, өз сәнәтимизэ гәләм-гојуркән ичдијимиз анды јеринэ јетиририк.

Шабанов. Сиз хошбәхтсиниз, Серкеј.

Серкеј. Мән? Даим ахтаран вэ неч бир диггәтәләјиг кәшфи олмајан һәким, өзкә ушағынын атасы, арвадынын атыб кетдији әр...

Шабанов. Белә бир үрәјин саһиби...

Серкеј. (з а р а ф а т ј а н а). Үрәк чәми-чүмләтаны сырф механики иш көрән ади бир насосдур.

Ишыг сөнүр, јенидән јаианда биз Алијөнин мәнзилини көрүрүк. Алијэ тахтда узаныб, үстүнә јун шал өртүбләр. Нәрминә мөтбәхдән кәлир.

Нәрминә. Мән кечикирәм. Дүз саат икидә Заур мәни вестибүлдә көзләјәчәк.

Алијэ. Дүз бура кәләрсиз.

Нәрминә. Мүтләг. Биз сәнә бир тәзә хәбәр дејәчәјик. Бизчә сән буна севинәчәксән.. Мән өзүм дә...

Алијэ. Икиниз дејәрсиз. Инди шкафы ач, мәним көһнә кимнастјоркамы чыхарт, бу ордени онун јахасына тах.

Нәрминә. Нэ олду ки, бирдән кимнастјорканы кејмәк ағлына кәлди?

Алијэ. Рауф, Серкеј кәләчәк, кәнчлијимизи јадымыза салачајыг.

Нәрминә. Бу солмуш көјнәксиз дэ јада салмаг олар.

Алијэ. Хаһиш едирәм, чыхарт.

Нәрминә. (ш к а ф д а н б а ғ л а м а ч ы х а р д ы р). Ал, көтүр. Атамын машынында индичә кәлирәм. (Гачыр).

Алијэ (ч о х ч ә т и н л и к л э а ј а ғ а г а л х ы р, к и м н а с т ј о р к а н ы к ө т ү р ү б, ө и п л а н д а о л а н к р е с л о ј а ә ј л ә ш и р, о р д е н и в э м е д а л л а р ы к ө ј и ә ј и н ј а х а с ы н а т ә х ы р). «Дөјүш хидмәтләринә көрә» медалындан Гырмызы Әмәк Бајрагы орденинә гәдәр... Сычрајыш. Бир гыса, сүр'әтли јүрүш... Амма чох јахшы әскәр јолдашларла. Тәнкнәфәс олурдум, аз галырдым јерә сәриләм, амма јох, јыхылмырдым... Солда дост чижни, сағда јолдаш чижни... һәр тәрәфдә стимулјаторлар .. Кениш-бир дөврә.

Телефон сәсләнир.

Мәнәм, мән... Ваһимәјә дүшмәјин, сакит олун, һәким нә деди? Вәс-салам, дибазолла папаверин ијнәси вурачағыг. Жәләчәјәм, мүтләг... (Дәстәк әлиндән јерә дүшүр. Креслода һәрәкәт-сиз галыр).

Бајырда китара чалан, инди тамам дазлашмыш јекәпәр вә онун досту, Алабашын саһиби—Биринчи вә Икинчи кәлирләр.

Биринчи. Алијә хаһым, бәдбәхтлик үз вериб. Арвадымын бөјрүндән елә санчы тутуб ки! Диванын үстүндә чапалајыр, илан кими гыврылыр.

Икинчи. Базар күнүдү, јығылдыг бир кеф ејләјәк. Хардан? Елә чығырыр, аз галыр гулағымыз партласын.

Јахын кәлирләр, һејрәтлә бир-биринә бахырлар, креслонун сағында вә солунда дәһшәт ичиндә донуб галырлар. Әлиндә жичик гуту олан гоншу—Гулам кәлир.

Гулам. Бағышла мәни, Алијә, елә һеј сәии нараһат едирәм. Оғлум лап сағалды, мәктәбә кедир. Дејирләр сән белә шејләри севмирсән, анчаг нејләјим, балача бир һәдијјә алмышам сәнин үчүн. Бирчә шүшә әтир. (Јахына кәлиб чашгын һалда јериндәчә донуб галыр).

Голу кипсдә олан Заур вә Нәрминә кәлирләр.

Нәрминә. Кәлиб чыхдыг.

Заур. Һәм дә инди биз ики адам дејил, ики јарым адамыг. Бә-бәлкә мән а-артырырам, амма елә аз гала ики јарымыг. Ја оғланды, ја гыз, ана!

Нәрминә. (јахына кәлиб диггәтлә бахыр вә бирдәң чығырыр.) Ана!

Заур ону гучаглајыб галдырыр. Серкеј вә Рауф дахил олулар.

Серкеј. Алка, һәкимләри гәбул елә!

Шабанов. Дишләринәчән силаһланмыш һәкимләри!

Отагда дајананлара тәшвишлә, һәјәчанла бахыб башларыны ашағы салырлар. Бу сүкута далмыш адамларын дөврәјә алдығы чансыз Алијә, әлиндә кимнастјорка, креслода сакит узаныбдыр.

Ишыг сөнүр